Vedic Seminar - 6

Vedic Vyakaranam

వేదాఙ్గ వ్యాకరణం

Vyasa Poornima Celibrations :13th - 15th July 2011

Published by
USCEFI
Plot No. 56, Road No. 8, Jubleehills, Hyderabad - 500 033
and
Vedavyasa Bharati Trust
No. 5, MHBCS, 20th Main, opp. 4th Cross, BTM Layout, Phase 1, Stage 1,BENGALURU 560 029. Karnataka, India. 2011

Price: 40 /-

Vedic Seminar series – 6
July– 2011

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, duplicated, photocopied or reproduced or utilized in any form or by an means electronic or mechanical, includig recording, or by any Information storage an retrieval system, without prior permission in writting from the publishers : Violations will invite legal penality.

Price: 40 /-

For Copies:
Vedavyasa Bharati Trust
No. 5, MHBCS, 20th Main, opp. 4th Cross,
BTM Layout, Phase 1, Stage 1,
BENGALURU 560 029. Karnataka, India.

And

USCEFI,
Plot No. 56, Road No. 8, Jublee Hills,
Hyderabad 500 033, A.P. India.
e-mail: vbt.iivs@gmail.com
sr.gadiraju@gmail.com

web site: www.vedavyasabharati.org www.uscefi.org

విషయసూచిక

Section - 1 వేదాఙ్గ వ్యాకరణం – తెలుగు

1. శబ్దబ్రహ్మము–పరబ్రహ్మము
2. వేదాఙ్గవ్యాకరణము – ఉపసర్గలు
3. వేదాంగంగా వ్యాకరణం
4. వేదాంగవ్యాకరణము – స్ఫోట సిద్ధాంతము.

Section - 2 వేదాఙ్గ వ్యాకరణం – సంస్కృతం

5. వ్యాకరణాధ్యయన ప్రయోజన విచారః

Section - 3 Vedanga Vyakaranam - English

6. Vedanga Vyakarana (Vedic Grammar): Concept and Applications
7. Uniqueness of Vedanga Vyakaranam
8. Types of Vyakarana
9 Panini the greatest Grammarian
10 Ganaka astadhyayi

Section - 4 Vedic Themes

11. ARUNA PRASNA; ITS CONTENT AND MAHAT

Annexure: 'Rishi Vatika'

అఖండ మండలాకారం వ్యాప్తంయేన చరాచరం
తత్పదం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీగురవే నమః

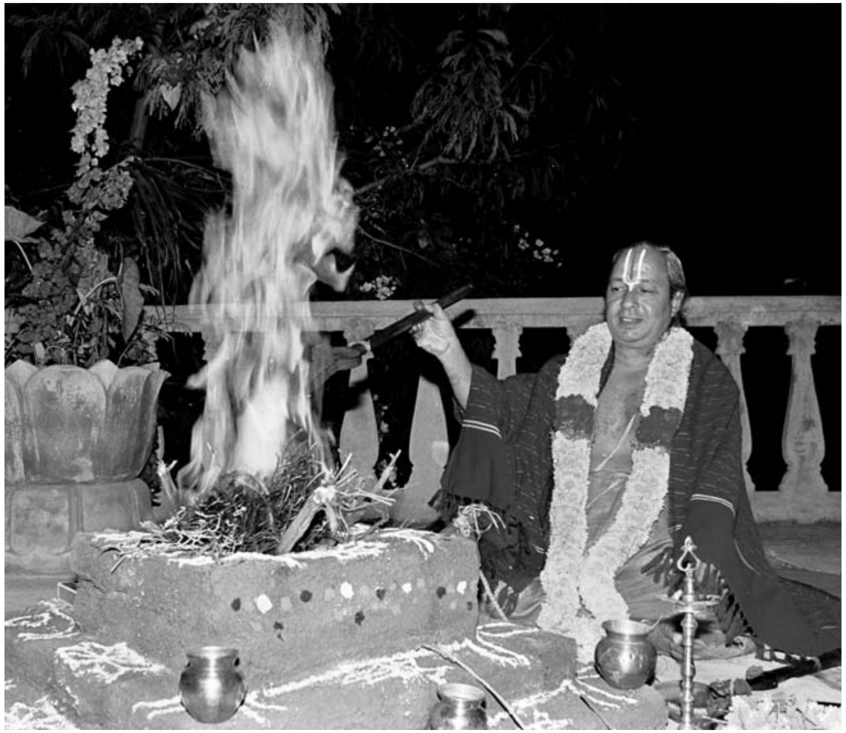

"పాణిని మహావ్యాకరణ సూత్రాల ద్వారా, భాషయొక్క నిర్మాణమంతా మనకు తెలియజేసాడు. ప్రపంచంలో ఇన్ని భాషలున్నా, శాస్త్రీయమైన వ్యాకరణ యుక్తమై నిర్దుష్టమైన పదజాలం ఒక్క సంస్కృత భాషకు మాత్రమే వుంది."

- పూజ్యశ్రీ డా॥ వేదవ్యాస గురుదేవులు (రచన: వేదాలలో హిందూమతం)

Section - 1

1

శబ్దబ్రహ్మము-పరబ్రహ్మము

- రేమెళ్ళ వేంకట రామకృష్ణ శాస్త్రి

శిక్షా వ్యాకరణం ఛందః నిరుక్తం జ్యోతిషం తథా
కల్పశ్చేతి-షడంగాని వేదస్యాహుర్మనీషిణః॥

అని వేదమునకు ఆరు అంగములు చెప్పబడినవి. ఈ ఆరు అంగములలో వ్యాకరణము ముఖ్యమగు ముఖముగా చెప్పబడినది.

"ఛన్దఃపాదౌతు వేదస్య హస్తౌ కల్పోఽథ పఠ్యతే
జ్యోతిషామయనం చక్షుః నిరుక్తం శ్రోత్రముచ్యతే
శిక్షాఘ్రాణం తు వేదస్య ముఖం వ్యాకరణం స్మృతమ్
తస్మాత్ సాఙ్గమధీత్యైవ బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥

'వ్యాక్రియన్తే శబ్దాః అనేన' ఇతి వ్యాకరణమ్ అని వ్యాకరణ శబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి చెప్పబడినది. ప్రకృతి ప్రత్యయాదిరూపముగ శబ్దములను వ్యాకరించునది వ్యాకరణము. కనుకనే దీనికి శబ్దశాస్త్రమనెడి వ్యవహారము కూడా కలదు.

శబ్దమనగానేమి? అనగా - ఇది మహాభాష్యమున రెండువిధములుగ వివరింపబడినది.

1. 'యేన ఉచ్చారితేన సాస్నాలాంగూల కకుదఖుర విషాణినాం సంప్రత్యయోభవతి స శబ్దః' అని ఉచ్చరింపబడు శబ్దము నిర్వచింపబడినది.

2. 'శ్రోత్రోపలబ్ధిః బుద్ధి నిర్గ్రాహ్యః ప్రయోగేణాభిజ్వలితః ఆకాశదేశః

శబ్దః' అని వినబడునట్టి శబ్దము నిర్వచింపబడినది.

లోకవ్యవహారమున 'ధ్వని'యే శబ్దముగా వ్యవహరింపబడుచున్నది. కాని అది సాధారణ వ్యవహారము. శాస్త్రీయముగనాలోచించినచో శబ్దము వేరు, ధ్వని వేరు. వ్యాకరణమున శబ్దము స్ఫోటము. ధ్వని శబ్దముయొక్క గుణము. స్ఫోటము అనగా 'స్ఫుటతి అర్థః అస్మాత్' ఇతిస్ఫోటః అని చెప్పుటచే అర్థవ్యంజకమగు శబ్దమే స్ఫోటమనబడును.

ఈ స్ఫోటమునే బ్రహ్మముగా వైయాకరుణులు భావించిరి-

'జగన్నిదానం స్ఫోటాఖ్యః నిరవయవః నిత్యః శబ్దః
బ్రహ్మైవేతి హరిణాభాణి బ్రహ్మకాండే'

అని పేర్కొనడం కనబడుతోంది. వాక్యపదీయంలో భర్తృహరి-

"అనాదినిధనంబ్రహ్మ శబ్ద తత్త్వం యదక్షరమ్
వివర్తతేఽర్థ భావేన ప్రక్రియాజగతో యతః" 1-1
"ఏకమేవ యదామ్నాతం భిన్నం శక్తివ్యపాశ్రయాత్
అపృథక్త్వేఽపి శక్తిభ్యః పృథక్త్వేనేవ వర్తతే" 1-2

దేనివలన ఈ జగత్తుయొక్క సృష్టి ప్రక్రియజరుగుచున్నదో, ఉత్పత్తి వినాశములు లేనట్టియు, పరమార్థనిత్యమగునట్టియు శబ్దస్వరూపమగు ఏబ్రహ్మము ఘటపటాది అర్థభావముగ రూపాంతరమున భావించుచున్నదో; నిజరూపమున భేదరహితమైనదై, ఒక్కటియే భిన్నశక్తులనాశ్రయించుటచే భిన్నరూపముగ ఉంటున్నదో, ఆ పరబ్రహ్మను తెలిసికొనుటకు సాధనము వేదము.

స్ఫోటరూపమున అభిన్నముగనున్న శబ్దము భిన్నశక్త్యా శ్రయనముచే వివిధ వాగ్రూపములనొందినది. పరాఃపశ్యంతీ, మధ్యమా, వైఖరీ-అని వాక్కు నాలుగువిధములు. ఇందలి పరావాక్కే అద్వైతశాస్త్రసమ్మతమగు నిర్గుణ పరబ్రహ్మము.

వాక్కుయొక్క పరిణామక్రమమును బట్టి ఈపేర్లు ఏర్పడినవి. ఆ క్రమమిట్లు చెప్పబడినది -

పరావాఙ్మూలచక్రస్థా పశ్యన్తీ నాభిసంస్థితా

హృదిస్థా మధ్యమా జ్ఞేయా వైఖరీ కంఠదేశగా॥

మూలాధార చక్రమందుండునది పరావాక్కు. నాభియందుండునది పశ్యన్తీ, హృదయమందుండునది మధ్యమ, కణ్ఠమందుండునది వైఖరి. ఇందలి పరావాక్కు ఇట్లు నిర్వచింపబడినది–

'జ్ఞాతమర్థం వివక్షోః పుంసః ఇచ్ఛయా జాతేన ప్రయత్నేన యోగే ఏవ మూలధారస్థ పవనసంస్కారః. తదభి వ్యక్తం శబ్దబ్రహ్మ స్వప్రతిష్ఠతయా పరావాగిత్యుచ్యతే.'

ఎదురుగా ఉన్న పదార్థమును తెలిసి దానినిగూర్చి చెప్పవలెనని భావించిన వక్తయొక్క మూలాధారమున పవనరూపమున నుండినదై శబ్దరూపమున వ్యక్తమగునది పరావాక్కు. ఈ వాగుత్పత్తి విధానమమును పాణినీయ శిక్ష ఇట్లు చెప్పుచున్నది–

'ఆత్మా బుద్ధ్యా సమేత్యర్థాన్ మనో యుఙ్క్తే వివక్షయా

మనః కాయాగ్నిమాహన్తి స ప్రేరయతి మారుతామ్

మారుతస్తూరసి చరన్ మన్ద్రంజనయతిస్వరమ్

ప్రాతః స్తవనయోగంతమ్ ఛన్దో గాయత్రమాశ్రితమ్' శ్లో॥6-7

దీనినిబట్టి కూడ పరావాక్కు వాయురూపమున నుండునని తెలియుచున్నది.

పరావాక్కు జ్ఞానులకు ప్రత్యక్షము. పశ్యన్తీవాక్కు యోగులకు ప్రత్యక్షము. మధ్యమావాక్కు వక్తకు తెలియును. వైఖరీవాక్కు వక్తృశ్రోతలకిరువురకును తెలియును. ఈ వైఖరీ వాక్కునే లోకవ్యవహారమున వాక్కుగా చెప్పుచున్నాము. కాని దీనికి ముందరి మూడు వాక్కులు కూడ తెలియతగినవి. అది వ్యాకరణాధ్యయనమున మాత్రమే సాధ్యము. భర్తృహరి ఈ విషయమును ఇట్లు చెప్పెను–

"వైఖర్యా మధ్యమాయాశ్చ పశ్యన్త్యా శ్చైతదద్భుతమ్

అనేకతీర్థ భేదాయాస్త్రయ్యా వాచః పరంపదమ్

స్వరూపజ్యోతిరేవాంతః పరా వాగనపాయినీ

తస్యాం దృష్టస్వరూపాయామ్ అధికారోనివర్తతే॥

స మనోభావ మాపద్య తేజసా పాక మాగతః

వాయుమావిశతి ప్రాణమ్ అథాసౌ సముదీర్యతే॥

ఋగ్వేదమంత్రమును వైయాకరుణులు శబ్దబ్రహ్మపరము నిట్లు వ్యాఖ్యానించిరి–

చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య పాదా

ద్వే శీర్షే సప్త హస్తా సో అస్య।

త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి

మహోదేవో మర్త్యాన్(గ్ం) ఆ వివేశ॥

నామా ఖ్యాతోపసర్గని పాతములను నాలుగుకొమ్ములు కలిగినట్టియు, భూత, భవిష్యద్వర్తమానములనెడి మూడు పాదములు కలిగినట్టియు, నిత్యానిత్యములనెడి రెండు శిరస్సులు కటిగినట్టియు, ప్రథమాది సప్త విభక్తులను ఏడుచేతులు కలిగినట్టియు, ఉరస్సు,కంఠము, శిరస్సు అనెడి మూడుచోట్లు బంధింపబడినట్టియు, కోరికలను వర్షించునట్టియు నగ నాద రూపమగు శబ్దబ్రహ్మము మనుష్యులను ఆవహించి యుండును. దానిని తెలిసినవాడు తత్సాయుజ్యమును పొందును.

ఇట్లే వాక్చాతుర్విధ్యమిట్లు చెప్పబడినది–

చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని

తాని విదుర్బ్రాహ్మణా యేమనీషిణః

గృహా త్రీణి నిహితా నేంగయన్తి

తురీయం వాచో మనుష్యా వదంతి.

నామాఖ్యాతోపసర్గనిపాతములు లేదా – పరా పశ్యన్తీ మధ్యమా వైఖరీ– అను నాలుగు వాగ్భేదములుకలవు. వానిని వ్యాకరణజ్ఞులగు పండితులు మాత్రమే తెలియగలరు. తక్కినవారికి పరాపశ్యంతీ మధ్యములనెడి మూడును తెలియవు. నాల్గవదగు వైఖరిని మాత్రమే తెలియగలరు. కావున సంపూర్ణ

వాక్తత్త్వము తెలియుటకు వ్యాకరణాధ్యయనమత్యంతము అవశ్యకము.

లోక వ్యవహారమంతయును శబ్దముమీదనే ఆధారపడియున్నది. శబ్ద సంబంధములేని జ్ఞానవేదియును లేదు. కార్యములన్నియును శబ్దమునాశ్రయించుకొనే యుండును. శబ్ద భావనలేనిదే కర చరణాది విన్యాసముకూడ వుండదు. తనలోని జ్ఞానమును ఇతరులకు తెలియపరుచునదికూడా శబ్దమే. అన్ని విద్యలకు శిల్పములకు కళలకు మూలము శబ్దమే. అంతియేకాదు, సర్వప్రాణులకు లోపల చైతన్యరూపమున నున్నది శబ్దమే. దేహధారులందరకు వాక్కే చైతన్యము. జాగ్రద్వ్యవహారమేకాదు స్వాప్నికవ్యవహారముకూడా శబ్దమూలకమే. అన్నింటికి జగత్తునకు మూలమగు పరమాత్మ శబ్ద స్వరూపమే అని భర్తృహరి 15వ శ్లోకములలో శబ్ద మహత్త్వమును వివరించెను. అందు కొన్ని ముఖ్యశ్లోకములు-

నసో2స్తి ప్రత్యయో లోకే యశ్శబ్దానుగ మాదృతే
అనువిద్ధ మివజ్ఞానం సర్వశబ్దేన భాసతే॥ 1-123
సషా సంసారిణాం సంజ్ఞా బహిరన్తశ్చ వర్తతే
తన్మాత్రామనతిక్రాన్తం చైతన్యం సర్వజన్తుషు॥ 1-126
ఆసిప్రయోక్తు రాత్మానం శబ్దమన్తరవస్థితం
ప్రాహుర్మహాన్తం వృషభం యేన సాయుజ్య మిష్యతే॥ 1-131
తస్మా ద్యః శబ్దసంస్కారః సాసిద్ధిః పరమాత్మనః
తస్య ప్రవృత్తి తత్త్వజ్ఞః ద్బ్రహ్మ2మృతమశ్నుతే॥ 1-13

ఇట్లు శబ్దతత్త్వమునెరింగినవాడు బ్రహ్మజ్ఞానియై అమృతత్వమును, మోక్షమును పొందునని చెప్పబడినది.

నిర్గుణ పరబ్రహ్మమునకు ఈ జగత్తంతయును వివర్తరూపము. పరబ్రహ్మము సంవృతరూపము. ఈ విషయమును పాణిని అష్టాధ్యాయి చివరిసూత్రమగు 'అఅ' అను దానిచే సూచించెను. అకారము ప్రక్రియాదశలో వివృతము, ప్రయోగదశలో సంవృతము. అకారము పరమాత్మ. 'అక్షరాణామకారోస్మి' అని గీతాచార్యునిమాట. ప్రక్రియ అనగా

సృష్టి. సంవృతరూపుడగు పరబ్రహ్మమునకు ఈ జగత్ప్రక్రియ వివృతరూపము. ప్రళయమున చివరకు సంవృతమే నిలచియుండును. అనగా పరమాత్మమే నిలచియుండును. ఇట్లు పాణినికూడ ఈ విషయమును సూచించెను.

యోగశాస్త్రమున 'తస్యవాచకః ప్రణవః' అను సూత్రముచే ఓంకారము(ప్రణవము) పరబ్రహ్మ ప్రతిపాదకముగ చెప్పబడుట వైయాకరణుల శబ్దబ్రహ్మమును సమర్ధించుచున్నది.

నిరవయువముగు నిత్యశబ్దము స్ఫోటమని చెప్పబడినది. లోకవ్యవహారమున వాక్యమే అర్థబోధకమగుచున్నది. కావున వాక్యస్ఫోటమే ప్రధానమైనదని భావింపబడినది. పద, పకృతి ప్రత్యయాదులన్నియు భాషావగాహనము కొఱకు కల్పింపబడినవియే అని భావింపదగును. భర్తృహరి దీనినిట్లు చెప్పెను.

పదే న వర్ణా విద్యన్తే వర్ణేష్వవయవా న చ
వాక్యాత్పదానా మత్యన్తం ప్రవివేకో న కశ్చన్

అందుచే అఖండ వాక్య స్ఫోటమే పరమార్థముగా నంగీరింపబడినదని గ్రహింపవలెను.

౨

వేదాఙ్గ వ్యాకరణము - ఉపసర్గలు

- దోర్భల ప్రభాకర శర్మ
ప్రిన్సిపాల్ (రి.), ఒరియంటల్ సంస్కృత కళాశాల,
కొవ్వూరు, ప॥గోదావరి (జి), ఆంధ్రప్రదేశ్

భారతీయ సంస్కృతికి ప్రమాణభూతములు వేదములు. "వేదో2ఖిలో ధర్మమూలమ్" అని ధర్మరూపమైన భారతీయ సంస్కృతికి మూలము వేదమని ప్రతిపాదించబడినది.

వేదము శ్రుతి పరంపరగానే రక్షింపబడినది. అనగా ఋషులు దర్శించిన వేదమును చెవిలో మఱొకరికి ఉపదేశించగా వారు మఱొకరికి ఉపదేశించిరి. క్రమముగా ఒకరి చెవినుంచి మరొకరికి సంక్రమించినది కావున వేదమునకు శ్రుతియను పేరు వచ్చినది.

కొన్ని వేల లక్షల సంవత్సరములనుండి వేదము శబ్దతః అర్థతః శ్రుతిపరంపరగానే రక్షింపబడినది. వేరక్షణకు అనాదిగా వేదాఙ్గములుకూడా వేదమువలెనే అధ్యయనమొనర్పబడినవి. వేదశబ్దముల ఉచ్చారణ స్వరరక్షణ అర్థపరిజ్ఞానము-న్యూనాధికాక్షర పదరాహిత్య పరిజ్ఞానము యథ్యాకాల కర్మాచరణాదులచేతనే వేద రక్షణ జరుగును. శిక్షా, వ్యాకరణ, ఛ్ఛన్దో, నిరుక్త, జ్యోతిష, కల్పముల వలన అనగా ఈ ఆరు వేదాంగముల వలన వేదరక్షణకావశ్యకములైన పైవిషయములు తెలియును. కావున వీనిని వేదమువలెనే అధ్యయన మొనర్పవలయును.

"రక్షోహాగమలఘ్వసన్దేహాః ప్రయోజనమ్" అని పతంజలిమహర్షి వేదరక్షణము, వేదశబ్దములను బట్టి లింగాదుల ఊహ, క్రొత్తశబ్దములకు

వేద పదములనుబట్టి ప్రయోగము విశాల వాక్యములను వేదవాక్యాలననుసరించి సంగ్రహించుట, ఏ శబ్దమునకు ఏ అర్థము అని నిస్సందేహముగా నిర్ధారణ చేయుట, ఇవన్నియు వ్యాకరణ శాస్త్రమునకు ప్రయోజనములు. వేదశబ్దముల ప్రయోగానుసారము ఆ శబ్దములలో ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగము చేసి వానిననుసరించి లౌకికశబ్దముల ప్రయోగమును సాధూకరించుట- అట్టివి కానివాటిని ప్రయోగించుటను నిషేధించుట వ్యాకరణశాస్త్రము యొక్క ప్రధాన ప్రయోజనము. శబ్దములకు లింగమును నిర్ధారణ చేయుట, శబ్దములకు మూలములగు ధాతువులకు అర్థమును నిర్ధారణచేయుట, ప్రకృతిప్రత్యయముల విభాగము వాటి అర్థ నిర్ధారణము, కృత్తద్ధిత సమాస శబ్దార్థనిర్ణయము, మున్నగు వానినన్నిటిని వ్యాకరణశాస్త్రము వేదమునాశ్రయించియే చేసినది కనుక వ్యాకరణము వేదమునకే ప్రధానమైన అంగము. కాబట్టే "ముఖం వ్యాకరణం స్మృతమ్" అని పెద్దలు నిర్ణయించినారు.

వేదమునకు ఛందశ్శాస్త్రము పాదములు కాగా, శిక్షఘ్రాణముకాగా, నిరుక్తము చెవి, కల్పము చేతులు, జ్యోతిషశాస్త్రము కన్ను, ముఖము వ్యాకరణ శాస్త్రము. కావున వేదాంగము వేద ప్రధానాంగము వ్యాకరణశాస్త్రము.

వ్యాకరణశాస్త్రములో చాలా విషయములున్నను, ప్రధానమైన ఒక అంశము - ఉపసర్గ.

'ఉపసర్గ' అంటే ముందుచేరునది. శబ్దమునకు ముందు కలియునది అని అర్థము. ముఖ్యముగా ధాతువునకు ముందు ఉపసర్గ చేరును. ఉపసర్గ చేరినప్పుడు ధాత్వర్థము కూడా మారును. కొన్ని ధాతువులకు ఉపసర్గ చేరుటద్వారా ఆత్మనే పదప్రత్యయములో పరస్మై పదప్రత్యయములో మాత్రమే వచ్చును.

ఉపసర్గలు ఇరువది రెండు. అవి ప్ర, ఫరా, అప, సమ్, అను, అవ, నిస్, నిర్, దుస్, దుర్, వి, ఆఙ్, ని, అధి, అపి, అతి, సు, ఉత్, అభి, ప్రతి, పరి, ఉప అనునవి. వీనికి అర్థములు :

ఉపసర్గము	అర్థము
ప్ర=	అధికము ప్రకృష్టము
పరా=	అధికము వ్యతిరేకము
అప=	వ్యతిరేకము
సమ్=	మిక్కిలి
అను=	వెనుక అనుసరణము
అవ=	వ్యతిరేకము
నిస్=	వ్యతిరేకము
నిర్=	మిక్కిలి వ్యతిరేకము
దుస్=	వ్యతిరేకము
దుర్=	వ్యతిరేకము
వి=	విశేషము
ఆజ్=	మిక్కిలి పూర్తిగా
ని=	మిక్కిలి
అధి=	ఆశ్రయించి
అపి=	మిక్కిలి
అతి=	మిక్కిలి
సు=	మిక్కిలి
ఉత్=	పైకి మిక్కిలి
అభి=	ఎదురు
ప్రతి=	వెనుక తిరుగు
పరి=	అన్నివైపుల
ఉప=	సమీపము

ఉపసర్గల వల్ల ధాత్వర్థము మారును. హృధాతువునకు హరించుట అను అర్థము.

ప్రహృ= కొట్టుట

ఆహృ= తెచ్చుట, తినుట

సంహృ= ముడుచుట చంపుట

విహృ= విహరించుట

పరిహృ= వదలుట

ఇదేవిధముగా ప్రతిధాతువునకు అర్థములు మారును.

"ఉపసర్గణే ధాత్వర్థో బలాధన్యత్ర నీయతే

ప్రహారాహారా సంహార విహార పరిహార వత్"

ఉపసర్గలవలన ధాతువులు ప్రత్యయములు మారును.

జి. అనుధాతువునకు జయతి అను పరస్మై పదప్రత్యయము చేరును. కాని వి అను ఉపసర్గ పరా అను ఉపసర్గలు చేరితే విజయతే పరాజయతే అను ఆత్మనేపద ప్రత్యయిరూపములే వచ్చును. క్రీఞ్ అను ధాతువునకు క్రీణాతి క్రీణీతే అను రెండు పదుల ప్రత్యయములుండును కాని వి అను ఉపసర్గ చేరినపుడు విక్రీణీతే అను ఆత్మనే పదప్రత్యయములే చేరును.

పై వివరణలను అనుసరించి కొన్నిప్రయోగాలను తెలుసుకుందాం. భవతీ = అగుచున్నాడు, సంభవతీ = పుట్టుచున్నాడు, పరిభవతీ, పరాభవతీ=అవమానిస్తున్నాడు, అబీభవతీ=తిరస్కరిస్తున్నాడు, అపభవతీ =తప్పుకుంటున్నాడు, అనుభవతీ = అనుభవిస్తున్నాడు. విభవతీ=వ్యాపిస్తున్నాడు, నియమిస్తున్నాడు. ప్రభవతీ = సమర్ధుడగుచున్నాడు, పుట్టుచున్నాడు. ఉపభవతీ=దగ్గరవుచున్నాడు.

కరోతి=చేయుచున్నాడు. ప్రకరోతి = వృద్ధిచేయుచున్నాడు. వికరోతి=మార్పుచేయుచున్నాడు, వికారమొనర్చుచున్నాడు. అపకరోతి=అపకారముచేయుచున్నాడు. సంస్కరోతి=సంస్కరిస్తున్నాడు, దోషాలులేకుండా చేస్తున్నాడు. అనుకరోతి=ఒకళ్ళను చూసి అనుసరిస్తున్నాడు. అధికరోతి=అధికారమును కల్గియున్నాడు. సుకరోతి=సుఖముగా చేయుచున్నాడు. ఉత్కరోతి=పైకెత్తున్నాడు. ప్రతికరోతి=విరుద్ధముగా చేయుచున్నాడు. ఉపకరోతి=ఉపకారము చేయుచున్నాడు.

అస్తి=ఉన్నాడు. సమస్తి=కలియచున్నాడు. వ్యస్తి=విడిపోవుచున్నాడు.

అభ్యస్తి=ఎదురగుచున్నాడు.

ఈవిధముగా ప్రతి ధాతువునకు మనము ఉపసర్గలను మార్చుకుంటూ అర్థభేదమును గమనించవచ్చును.

ఉపసర్గలను శబ్దాలకు నామవాచకాలకు కూడా కలుపుకొనవచ్చును.

కారః=చేయువాడు. వికారః=మార్పు. ప్రకారః=పద్ధతి. ఉపకారః =సహాయము.

కరః=చెయ్యి. ప్రకరః=అధికము. నికరః=నిశ్చయము.

శ్వాసః=గాలి, గాలిపీల్చుట. నిశ్వాస్సః= గాలివదులుట. ఉచ్ఛ్వాస=గాలిపీల్చుకునుట. ఆశ్వాసః=ఓదార్పు. విశ్వాసః=నమ్మకము.

చారః=సంచారం, గుడచారి. విచారః=ఆలోచన. ప్రచారః =ప్రచారమొనర్చుట. ఉపచారః=సేవచేయుట. అపచారః=తప్పుచేయుట. ఉచ్చారః= మూత్రముపోయుట, మాట్లాడుట.

దమనం=వెళ్ళుట. ఆగమనం=వచ్చుట. ప్రతిగమనం=వెనుతిరుగుట. అభిగమనం=ఎదరుర్కొనుట. అనుగమనం=వెంబడించుట. అనుగమనం=వెంబడించుట. ఉద్గమనం=పైకిపోవుట, ప్రాణం పోవుట. నిగమనం=నిశ్చయించుట. నిర్గమనం=బయటికిపోవుట. అవగమనం=తెలుసుకొనుట.

ధ్యానం=అలోచించుట. మిధ్యానం=చూచుట. ధ్మానం=ఊదుట. ఉపధ్మానం=ఊదుట. ఈవిధముగా ఒక్కొక్క ధాతువుకుగాని, నామవాచకములకు గాని, ఉపసర్గలను చేర్చి ఎన్నోశబ్దాలను ప్రయోగించవచ్చును.

అన్ని ఉపసర్గలు ప్రతిధాతువునకు, ప్రతిశబ్దమునకు చేర్చి ప్రయోగించవచ్చును. కాని మనము కొన్నింటినే ప్రయోగించగలము. కొన్నిటి ప్రయోగము ప్రసిద్ధము కాదు. ఈవిధముగా సంస్కృత వ్యాకరణమునకు ఉపసర్గల ద్వారా ఎంతో శబ్ద సృష్టిచేయుటకు అవకాశము ఉన్నది కావున మనము పరభాష అనుసరణము చేయనక్కరలేదు. ఎన్ని కొత్త వైజ్ఞానిక అంశములు, వైజ్ఞానికోపకరణములు ఏర్పడినను వాటికి వాచకములుగా

సంస్కృత పదాలను సృష్టించుకొని ప్రయోగించుకొనవచ్చును. కావుననే పరభాష దాస్యం లేని జీవనమును కూడా సాధించవచ్చును. ఈ మార్గమును కూడా వేదాంగమైన వ్యాకరణము మనకు ప్రబోధించుచున్నది.

ఇట్లు వేదాంగమై శబ్దము యొక్క తత్త్వ నిర్ధారణకు ఉపయోగించు వ్యాకరణము అపార వాఙ్మయము సృష్టించుటకు కారణమే కాక, శబ్దము యొక్క తత్వమును ఆధ్యాత్మికంగా ఆలోచించు వేదాంత తత్వ శాస్త్రమువలె ఒక తత్వశాస్త్రమై వెలయుచున్నది. కావున వేదాంగమే గాక, వేదాంతాంగముకూడా అగుచున్నది. కావుననే వ్యాకరణశాస్త్రమున –

'పరా పశ్యంతీ మధ్యమా వైఖరీ' అను వాగ్ బేధములను కల్గి శబ్దబ్రహ్మమును పరబ్రహ్మముగా మనకు సాక్షాత్కరింపచేయుచున్నది.

ఇతి శమ్

౩

వేదాంగంగా వ్యాకరణం

– రేమెళ్ళ వేంకట రామకృష్ణ శాస్త్రి

ప్రపంచవాఙ్మయంలో అతిప్రాచీనమైనది వేదవాఙ్మయం. కాలక్రమంలో వేదభాషను అర్థంచేసికోవడం కష్టంకావడంతో భావితరాలు వేదార్థజ్ఞానం పొందాలనే అనుగ్రహబుద్ధితో మనప్రాచీన మహర్షులు శిక్షాది షడంగాలను ఏర్పరిచారు. వాటిలో వ్యాకరణం చాలా ముఖ్యమైంది. కాబట్టే 'ముఖం వ్యాకరణమ్ ప్రోక్తమ్' అని చెప్పబడింది. అందుకే 'ప్రథమే విద్వాంసోహి వైయాకరణాః, వ్యాకరణమూలత్వాత్ సర్వవిద్యానామ్' అని వ్యాకరణం చదువుకొన్నవారిని ప్రశంసించారు. దీన్నిబట్టి వాఙ్మయ ప్రపంచానికంతటికి వ్యాకరణం శ్రేష్ఠమైనదని తెలుస్తోంది.

అతిప్రాచీనకాలంలో సంస్కృతం వ్యవహారంలో ఉండేది. కాలక్రమంలో వైదిక లౌకిక భాషలకు కొంత అంతరం ఏర్పడింది. అందువల్ల సంస్కృతభాష వైదికమని సంస్కృతమని రెండుగా గుర్తించబడింది. వేదములు స్వరప్రధానములు కావడం, లౌకికవ్యవహారంలోని భాషలో స్వరం క్రమంగా శైథిల్యాన్నిపొంది ఉచ్చారణలో దూరం కావటంతో వైదిక లౌకికసంస్కృత భాషలకు ప్రత్యేక వ్యాకరణావశ్యకత ఏర్పడింది. పాణినికి ముందున్న వ్యాకర్తలు లౌకికభాషకో, కేవల వైదికభాషకో వ్యాకరణం చేప్పారేకాని రెండింటికి సమగ్రంగా చెప్పలేదు. పాణిని ప్రాచీనుల అభిప్రాయాలను క్రోడీకరిస్తూ, తనకాలంనాటి భాషా స్వరూపాన్నంతటిని

సంగ్రహించి 'అష్టాధ్యాయి'ని రచించాడు. దీనికి వరరుచి 'వార్తికా'లను, పతంజలి 'మహాభాష్యాన్ని' రచించారు. ఈ మూడింటికి కలిపి పాణినీయవ్యాకరణమని పేరు. ఇది వచ్చాక తక్కిన వ్యాకరణాలన్నీ కనుమరుగయ్యాయి.

వైదికభాష లౌకికభాషకంటే కొంత భిన్నమైనదని ముందే చెప్పుకొన్నాం. దాన్ని అర్థంచేసికోవడానికి వ్యాకరణం చాలా అవసరం. ఆ అవసరం ఎలా ఉంటుందో చూద్దాం–

1. స్వరం : వైదికభాషంతా స్వరప్రధానమైనదే. కాబట్టి పాణిని అనేకసందర్భాలలో స్వరనిర్దేశం చెయ్యడం కనబడుతుంది.

'అనుదాత్తఙిత ఆత్మనే పదమ్' స్వరితఞితః, కర్త్రభిప్రాయే క్రియాఫలే' అనే సూత్రాలలో అనుదాత్తము ఇత్తుగాగలది ఆత్మనేపదము, స్వరితము ఇత్తుగాగలది ఆత్మనే పదము అని చెప్పబడింది. ధాతువులలో ఇటువంటి ధాతువులను ఆత్మనేపదంలో వాడాలి. ఇది స్వరజ్ఞానం లేనిదే సాధ్యంకాదు.

2. సమాసములలో తత్పురషకు బహువ్రీహికి స్వరభేదం ఉంది. స్వరదోషంవల్ల అర్థం మారి అనర్థం కలిగే అవకాశం ఉంది. దానికి దీన్ని ఉదాహరణగా చెప్పారు. –

"దుష్టః శబ్దః స్వరతో వర్ణతో వా
మిథ్యా ప్రయుక్తో న తమర్థమాహ।
సవాగ్వజ్రో యజమానం హినస్తి
యథేన్ద్రశత్రుః స్వరతోపరాధాత్॥

ఇక్కడ 'ఇంద్రశత్రుః వర్ధస్య" అనే మంత్రంలో 'ఇంద్రశతుః' అనే సమాసం షష్ఠీ తత్పురుషతే' ఇంద్రుని యొక్క శత్రువు(చంపురాజు) అని అర్థం. బహువ్రీహి అయితే ఇంద్రుడు శత్రువు(చంపువాడు)గా కలరాజు అని అర్థం. తత్పురుష అన్తోదాత్తంగాను, బహువ్రీహి ఆద్యుదాత్తంగా పలికారు. ఫలితంగా వృత్తుని ఇంద్రుడు సంహరించడం జరిగింది. మంత్రంలో వాక్కు వజ్రంలాంటిది. కాబట్టి స్వర, వర్ణాది దోషాలవల్ల అనర్థాలు జరిగిపోతాయి. వైదిక భాష విషయంలో 'వ్యాకరణం' ఇంతటి

ప్రాధాన్యం వహిస్తుందని గ్రహించాలి.

2. శబ్దవ్యుత్పత్తి : లౌకిక సంస్కృతభాషలో మనం చెప్పుకొనే అర్థాలకంటె భిన్నంగా వైదికభాషలోని శబ్దాలకు అర్థాలు కనబడుతున్నాయి. అవి శబ్దవ్యుత్పత్తినిబట్టి ఎక్కువగా చెప్పబడ్డాయి. వ్యాకరణజ్ఞానం లేనిదే ఆ వ్యుత్పత్తి మనంగ్రహించలేం.

ఉదా: అసురాః. దీనికి లౌకికసంస్కృతంలో అసురులు అంటే రాక్షసులని అంటున్నాం. కాని ఋగ్వేదంలో 'అసూన్ రాతి దదాతి ఇతి అసురః' అని ప్రాణములనిచ్చువాడు అనే అర్థంలో వాడబడింది. నసురా- అసురాః అని లౌకికసంస్కృతంలో చెప్తాం. కాని దీనికి భిన్నంగా వేదంలో ఉంది.

అప్సరాః – అప్సర అని దేవజాతికి చెందిన స్త్రీని చెపుతున్నాం. కాని అప్సు సరతి ఇతి అప్సరాః'- నీటియందు వెల్లునది అనే అర్థంలో ఇది వాడబడింది.

ఈ విధంగా లౌకిక సంస్కృతంలో కంటే భిన్నంగా వైదికభాషలో శబ్దార్థాలున్నాయి. అవి తెలియడానికీ వేదాంగంగా ఈ వ్యాకరణం చెప్పబడింది.

3. స్వరూప భేదం : శబ్దస్వరూపంలో కూడా వైదిక లౌకిక భాషల మధ్య వ్యత్యాసం ఉంది. 1. కర్ణ శబ్ద తృతీయా బహువచనం, లౌకికభాషలో 'కర్ణైః' అంటే, వైదికభాషలో 'కర్ణేభిః' అని ఉంది. 2. ప్రధమా బహువచనంలో అకారాన్త 'జన' శబ్దం లౌకికభాషలో 'జనాః' అని ఉంటే, వైదికభాషలో 'జనాసః' అని ఉంటుంది. 3. కొన్నిచోట్ల ప్రత్యయం లోపించి వుంటుంది. 'భువనా విపశ్యన్' ఇక్కడ 'భువనాని' అని లౌకికభాషలో ఉండగా, వైదికభాషలో 'భువనా' అనే ఉంది.

ఇలా శబ్దస్వరూపంలోని భేదం వ్యాకరణజ్ఞానం ద్వారానే తెలిసికోగలుగుతాం.

4. పాణిని వ్యాకరణంలో అనేకసందర్భాలలో వైదికభాషలో మాత్రమే ఉండే అంశాలను 'ఛన్దసి' అని చెప్పడం జరిగింది.

ఉదా: గిరేదశ్ఛన్దసి- గిరిశః, లోకే గిరిశయః

గోర్యూతేఛన్దస్యుపసంఖ్యానమ్, గవ్యూతిః

ఇదేవిధంగా లౌకికభాషలో ఉండే వ్యాకరణ విధులు వైదికభాషలో బాహుళకం చేయబడ్డాయి. అంటే కొన్నిచోట్ల అవి రావచ్చు, మరికొన్నిచోట్ల రాకపోవచ్చు.

అందుకని వైధికభాషను తెలియాలంటే ఈ వ్యాకణాధ్యయనం తప్పనిసరి అవుతుంది.

లౌకికభాషలో వ్యాకరణం తెలిసి సాధుశబ్ద ప్రయోగం చేస్తే స్వర్గాదిఫలాలుంటాయి. ఒకవేళ తప్పుగా మాట్లాడితే ఆ ఫలం లేకపోవచ్చు. అప్పుడప్పుడు అపార్థాలకు దారితీయవచ్చు. కాని వైదికకర్మలలో వైదికభాషను ఉచ్చరించడంలో, ప్రయోగించడంలో పొరపాటుచేస్తే, దానివల్ల అనర్థాలు జరుగుతాయి. అక్కడి వాక్కు వజ్రాయుధంలాంటిది. అందువల్ల వేదాఙ్గంగా వ్యాకరణం తప్పనిసరిగా అధ్యయనం చేసినపుడే వేదమంత్రార్థాలు బాగా తెలుస్తాయి. వైదిక కర్మాచరణం కూడా సరిగా జరుగుతుంది. సాధారణభాషకు వ్యాకరణం తెలియకున్నా, దాని వ్యవహారం ద్వారా మౌఖికభాషను వాడే అవకాశం ఉంది. కాని వైదికభాష వ్యాకరణం తెలియందే అర్థంకాదు. కాబట్టి 'వేదాఙ్గవ్యాకరణం' సాధారణ వ్యాకరణంకంటె విశిష్టమైనదని చెప్పగలం.

4

వేదాఙ్గ వ్యాకరణము - స్ఫోట సిద్ధాంతము

- డా॥ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యం, Director,
Oriental Manuscripts Library, Hyderabad
హైదరాబాద్-2

“వేదోఖిలో ధర్మమూలమ్” అని ఆర్యోక్తి. సమస్త ధర్మములకు వేదములే మూలమని అర్థము. “వేదయతీతి వేదః” అని వేదశబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి. జ్ఞానమును కలిగించునది అని అర్థము, ఇష్టప్రాప్తి, అనిష్టపరిహారములకు అలౌకికమగు ఉపాయమును తెలుపునదే వేదమని భావము. “వేద్యన్తే జ్ఞాయన్తే ధర్మాది పురుషార్థాః యైః తే వేదాః” అని కూడా వేదశబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి కలదు. వేటి చేత ధర్మము మొదలగు పురుషార్థములు తెలియబడుచున్నవో అవి వేదములని అర్థము. స్వతః ప్రమాణములగు అట్టి వేదములను సరియైన రీతిలో అర్థము చేసుకోవడానికి మరియు వాటిని యథాతథముగా రక్షించుకోవడానికి ఆయా మహర్షులు మనకి ఆరు వేదాంగములను ప్రసాదించారు.

“శిక్షా వ్యాకరణం ఛందః నిరుక్తం జ్యోతిషం తథా!
కల్పశ్చేతి షడంగాని వేదస్యాహుర్మనీషిణః॥”

శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పము అని ఆరు వేదాంగములు. వీటిలో “ముఖం వ్యాకరణం స్మృతమ్” అని ఆ వేదపురుషునికి వ్యాకరణశాస్త్రము ముఖమువంటిదని కీర్తింబడినది.

పురుషావయవములలో ముఖమే ప్రధానముకదా! “కాణాదం పాణినీయం జ సర్వశాస్త్రోపకారకమ్” అని కూడా న్యాయ వ్యాకరణ శాస్త్రములు సమస్త శాస్త్రములకు ఉపకరించునవి అని కూడా చెప్పబడినది.

“వ్యాక్రియన్తే శబ్దాః అనేనేనతి వ్యాకరణమ్” అని వ్యాకరణశబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి. ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగప్రదర్శన పూర్వకముగా శబ్దములు ఈ వ్యాకరణశాస్త్రమునందు నిరూపింపబడునని అర్థము.

ఐంద్రము, చాంద్రము మొదలగు తొమ్మిది విధములైన వ్యాకరణములున్ననూ, అందు పాణినీయ వ్యాకరణము మాత్రమే పరిపూర్ణమై, మాహేశ్వర సూత్రానుబద్ధమై, వార్తిక మహాభాష్యవ్యాఖ్యాశోభితమై అలరారుచున్నది. శబ్దశాస్త్రము శబ్దానుశాసనము అను వ్యవహారము వ్యాకరణశాస్త్రమునకు కలదు. “అనుశిష్యంతే అసాధుశబ్దేభ్యః వివిచ్య జ్ఞాప్యంతే అనేన ఇతి అనుశాసనమ్” అని అనుశాసనశబ్దమునకు వ్యుత్పత్తిని నాగేశభట్టు చెప్పెను. అసాధుశబ్దములనుండి సాధుశబ్దములను వేరుపరచి చూపించుశాస్త్రమే శబ్దానుశాసనమని అర్థము. సాధుశబ్దజ్ఞానమే వ్యాకరణశాస్త్రమునకు పరమ ప్రయోజనము గావున ఈ శాస్త్రానికి శబ్దశాస్త్రవ్యవహారము సార్థకనామధేయము.

మహాభాష్యమందు “అథ శబ్దానుశాసనమ్” అని మొదటి వాక్యము, శబ్దములయొక్క అనుశాసనము (వివరించి చెప్పుట) ప్రారంభించబడుచున్నదని అర్థము. లౌకిక శబ్దములు, వైదికశబ్దములు ఈ రెండువిధములైన శబ్దములు చెప్పబడుచున్నవని అర్థము.

1. గౌః, అశ్వః, పురుషః, హస్తీ, శకునిః, మృగః మొ॥నవి లౌకికశబ్దములు.
2. వైదిక శబ్దములనగా
   1. అగ్నిమీళే పురోహితమ్ (ఋగ్వేదం)
   2. ఇషే త్వోర్జేత్వా (యజుర్వేదం)
   3. అగ్న ఆయాహి వీతయే (సామవేదం)
   4. శం నో దేవీరభిష్టయే (అథర్వవేదం)

   మొ॥నవి.

"ఏకః శబ్దః సమ్యక్ జ్ఞాతః సుష్ఠు ప్రయుక్తః స్వర్గే లోకే కామదుర్భవతి" అని శ్రుతి వాక్యము. **శాస్త్రజ్ఞానపురస్సరముగా బాగుగా తెలియబడి, ప్రయోగింపబడిన ఒక్క శబ్దము ఇహలోక, పరలోకములందు సమస్త కామములను నెరవేర్చునని అర్థము.** అందువల్లనే శబ్దమే పరబ్రహ్మ స్వరూపమని వ్యాకరణశాస్త్ర సిద్ధాంతము.

"అనాది నిధనం బ్రహ్మ శబ్దతత్త్వం యదక్షరమ్।
వివర్తతే2ర్థభావేన ప్రక్రియా జగతో యతః॥" (బ్రహ్మకాండ వాక్యపదీయం)

ఆద్యంతరహితమూ, నాశనములేనిదీ అయిన బ్రహ్మపదార్థము శబ్దతత్త్వమే. దీనియొక్క ప్రథమ వివర్తము వేదరాశి, శబ్దరాశి. అదే శబ్దబ్రహ్మ జగత్తుకు మూలభూతము. ఆ శబ్దబ్రహ్మమే ఆయా పదార్థముల రూపంతో వివర్తం చెందింది. రజ్జు సర్పభ్రాంతియందు రజ్జువు యొక్క వివర్తము సర్పమైనట్లు, శబ్దబ్రహ్మము యొక్క వివర్తమే మనకు కనిపించే ఈ సమస్త జగత్తు. అధిష్ఠాన విషమసత్తాక కార్యమే వివర్తమనగా. ఈ సమస్త జగత్తుకు ఆధారభూతమైన బ్రహ్మమునందు పారమార్థిక సత్త ఉండగా, ఆ జగత్తునందు వ్యావహారిక సత్త ఉన్నది. భిన్నభిన్నమైన సత్తలు ఉన్నందున బ్రహ్మవివర్తము ప్రపంచమైనది. ఇక అధిష్ఠాన సమసత్తాకకార్యమే పరిణామమనగా. తంతుపరిణామము పటము. ఈ రెంటియందు వ్యావహారికసత్తే కలదుకదా!

శబ్దము అనగా ఏమో మహాభాష్యమందు బాగుగా వివరింపబడినది. "అథ గౌరిత్యత్ర కః శబ్దః" మొదలగు భాష్యగ్రంథముచే ఈ విచారణ చేయబడినది. "అయం గౌః" (ఇది ఎద్దు) అని వ్యవహారము కలదు. ఎద్దు అనే ఒక అర్థము లేదా వస్తువును బోధించే వాచకశబ్దము ఏది అని ప్రశ్న. మనం ఉచ్చరించే గోపదము, ఇతరులకు వినబడేది ఏది కలదో అదే వాచకమని సాధారణంగా ఇతర దర్శనాలలో మనం చూస్తాం. ఆ వాక్కుకే వైఖరీ వాక్కు అని కూడా పేరు.

వైయాకరణమతము – స్ఫోట సిద్ధాంతము:

మనకు వినిపించేవర్ణాల (అక్షరాల) కంటే భిన్నంగా మరియొక శబ్దము ఉన్నది. అదే స్ఫోట స్వరూపము, నిత్యము, వాచకము, బ్రహ్మస్వరూపము.

న్యాయము మొ॥లగు ఇతరదర్శనాలలో స్ఫోట అనే వాచకశబ్దాన్ని అంగీకరించరు. వారి మతములో శబ్దము అంతయూ అనిత్యమే. వర్ణముల సమూహమే పదమంటే. వర్ణముల కంటే అతిరిక్తముగా శబ్దములేదు. కాని వైయాకరణులు ఆ మతమును నిరాకరించారు. "గౌః" మొదలగు స్థలములందు గకారము, ఔకారము మొ॥లగు వర్ణములు ఒక్కసారే పుట్టుట లేదు. పైగా రెండవ వర్ణము పుట్టునాటికి మొదటి వర్ణము నశించుచున్నది. కాబట్టి ఈ వర్ణము పూర్వము, ఈ వర్ణము పరము అనెడు పౌర్వాపర్యము మరియు వాచకత్వము వర్ణసమూహమైన పదమునకు చెప్పుట ఎలా సాధ్యమగును? కాబట్టి మనకు వినిపించే గకారాది వర్ణముల కంటే భిన్నంగా మరొక శబ్దం ఉందని చెప్పాలి. అదే స్ఫోట రూపమయిన నిత్యశబ్దము. మనకు వినిపించే గకారాది వర్ణముల చేత వ్యంగమైనది (తెలియబడినది), ఏకము, నిత్యము, హృదయదేశమందు ఉండునది, మధ్యమా వాక్కుయొక్క నాదాంశము ఆ స్ఫోటశబ్దమనగా.

"స్ఫుటతి అస్మాదర్థః ఇతి స్ఫోటః" అని స్ఫోటశబ్దానికి వ్యుత్పత్తి. దేనివల్ల అర్థబోధ కలుగుతుందో అదియే స్ఫోటయనగా. "స్ఫుట్యతే ధ్వనినా అభివ్యజ్యతే ఇతి స్ఫోటః" అని కూడా స్ఫోటశబ్దానికి వ్యుత్పత్తి. ధ్వని చేత వ్యంగ్యమగుచు, అర్థబోధను కలిగించేది స్ఫోటయని అర్థము. ఈ రెండురకాల వ్యుత్పత్తిని చెప్పడం చేత వైఖరీవాక్కుయనెడు ధ్వని చేత వ్యంగ్యమగుచు అర్థబోధను కలిగించే మధ్యమా వాక్కు స్ఫోటయనబడును. కేవలము అర్థబోధను కలిగిస్తూ, ధ్వని వ్యంగ్యము కాని చక్షురాది ఇంద్రియాలలో స్ఫోటవ్యవహారమూ ప్రసక్తము కాదు. ఆయాప్రాణుల హృదయదేశంలో ఉండే ఆకాశదేశంలో ఈ స్ఫోటశబ్దం ఉంటుంది. అదియే సర్వవ్యాపకము మరియు బ్రహ్మస్వరూపము.

స్ఫోట నిరూపణ సందర్భములో వాక్కుయొక్క స్వరూపం వివరింపబడుచున్నది. పరా, పశ్యంతీ, మధ్యమా, వైఖరీ యని వాక్కు నాలుగు విధములు. ప్రళయకాలములో ప్రాణికోటి మరియు మాయ పరమేశ్వరునియందు లీనమగును. ప్రళయకాలము తర్వాత కాలవశమున

అపరిపక్వములైన ప్రాణుల కర్మలు పరిపక్వములై ఫలోన్ముఖములగును. అప్పుడు పరమేశ్వరుని సృష్ట్యారంభమే మాయాపురుషుల ప్రాదుర్భావము. తరువాత పరమేశ్వరునికి సృష్టిచేయాలనే ఇచ్ఛ మాయావృత్తి ఉత్పన్నమవుతుంది. విషయేంద్రియ సంయోగంచే జీవునికి ఉపాధిభూతమగు అంతఃకరణములో అనేక వృత్తులు కలుగునట్లు, ప్రాణుల కర్మలు ఫలోన్ముఖములైనప్పుడు పరమేశ్వరుని ఉపాధిభూతమగు మాయలో బహువిధవృత్తులు పుట్టుచున్నవి. అందు ప్రథమవృత్తి సిసృక్ష. సిసృక్షయనగా "స్రష్టుమిచ్ఛా". సృష్టించాలనే కోరికయని అర్థం. మాయావృత్తినుండి అవ్యక్తము, సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మకము అయిన బిందునామక పదార్థం పుడుతుంది. దీనినే శక్తితత్త్వమని పేరు. ఈ బిందువులో చిదంశము, అచిదంశము, చిదచిదంశమూ ఉంటాయి.

1. ఆచిదంశము అజ్ఞానరూపము బీజమనబడును.
2. చిదచిదంశము నాదమనబడును
3. శుద్ధచిన్మాత్ర అంశానికి బిందువని వ్యవహారం. చిదంశం బ్రహ్మరూపం.

సత్త్వరస్తమోగుణాత్మకమగు (త్రిగుణాత్మకమగు) బిందువునుండి నాదము మాత్రం పుడుతుంది. దీనికే శబ్దబ్రహ్మ అనిపేరు. దీనినే పరావాక్కు అంటారు. ఆ నాదం జ్ఞానప్రధానం, చేతనమిశ్రితం, సృష్టికి ఉపయోగించే అవస్థావిశేషాలతో కూడుకొన్నది. ఈ నాదమే సర్వజగత్తుకు ఉపాదాన కారణము అనగా సమవాయికారణము. ఈ త్రిగుణాత్మక బిందువునుండి ఉద్భవించిన శబ్దబ్రహ్మయనెడు నాదం అంతట వ్యాపించియున్నా ప్రాణుల మూలాధారమందు సంస్కారవంతమైన వాయువు ఏది కలదో దాని చలనము వలన అభివ్యక్తమగును.

1, తనకు తెలిసినదానిని చెప్పాలనే కోరికతో వక్త ప్రయత్నం చేస్తాడు. అట్టి ప్రయత్నంతో కూడుకొన్న ప్రాణవాయువుచేత అభివ్యక్తమైనదీ, స్పందశూన్యమూ, బిందురూపమూ అయిన శబ్దబ్రహ్మమే పరావాక్కు. ఇట్టి శబ్ద బ్రహ్మము యొక్క ప్రథమ వివర్తమే వేదరాశి(శబ్దరాశి) ఆ శబ్దబ్రహ్మము

యొక్క వివర్తమే సమస్త ప్రపంచము.

2, మూలాధారం నుండి నాడీమార్గం ద్వారా నాభిదేశాన్ని పొందిన ఆ సంస్కృత వాయువుచే నాభిదేశమందు అభివ్యక్తమైన పరాఖ్య శబ్దబ్రహ్మమే పశ్యంతీ యనబడును. పరావాక్కుయొక్క ప్రథమవివర్తము పశ్యంతీవాక్కు. పశ్యంతీవాక్కే సమస్త ప్రపంచానికి మూలం. ఇదే వేదరాశి. పరావాక్కు యోగీశ్వరుల సమాధ్యవస్థలో నిర్వికల్పకజ్ఞానమున విషయమగును. యోగీశ్వరుల సమాధ్యవస్థలో సవికల్పకజ్ఞానమందు విషయమగునది పశ్యంతీవాక్కు. ఈ రెండు వాక్కులూ కేవలం సమాధ్యవస్థలో యోగులకు మాత్రం గోచరిస్తాయి. మరి వేరే వృత్తులేమీ లేకుండగా "అహంబ్రహ్మాస్మి" అను చిత్తవృత్తి మాత్రముండే అవస్థయే సమాధి అనబడుతుంది.

3, పిమ్మట హృదయదేశమున చేరిన పూర్వోక్తవాయువుచే హృదయదేశమందు అభివ్యక్తమగు శబ్దము మధ్యమా వాక్కు అని పిలవబడుచున్నది. ఇతరులకు వినబడనదియూ, ఎవరి హృదయదేశమున అభివ్యక్తమగునో వారికి మాత్రం వినబడునదియూ గావున ఈ మధ్యమావాక్కు సూక్ష్మయనబడును. దీనివలన అర్థబోధ కలుగును. కావున దీనికే స్ఫోటయని పేరు. మధ్యమావాక్కు జపాదులయందు బుద్ధిచే గ్రహించబడును.

4, పిమ్మట హృదయదేశమునుండి మూర్ధయనెడు ఊర్ధ్వ దేశమును చేరి, అచ్చటినుండి బయటకు వెడలుటకు మార్గము లేక అధోదేశమునకు మరలి, ఉచ్చారణావయవములగు తాల్వాది స్థానములను చేరి ఆయా స్థానములందు అభివ్యక్తమగు వాక్కు వైఖరియనబడును. ఇది పరశ్రోతకు కూడా గ్రహణయోగ్యము. మధ్యమావాక్కు వక్తకు మాత్రమే తెలియును. వైఖరియనెడు ప్రాకృతధ్వనిచే స్ఫోటాత్మక శబ్దము వ్యంగ్యమగును. ఇదియే అర్థబోధకము, నిత్యము, ప్రక్రియా కార్యములన్నియూ దీనియందే ప్రవర్తించును.

వాక్యపదీయమందు భర్తృహరిచే ఈ విధముగా చెప్పబడినది.

"పరా వాజ్ మూలచక్రస్థా పశ్యంతీ నాభి సంస్థితా।
హృదిస్థా మధ్యమా జ్ఞేయా వైఖరీ కంఠదేశగా॥
వైఖర్యా హి కృతో నాదః పరశ్రవణగోచరః।
మధ్యమయా కృతో నాదః స్ఫోట వ్యంజక ఉచ్యతే॥" అని

కాబట్టి మధ్యమావాక్కుయొక్క నాదాంశమే స్ఫోట యని వ్యాకరణశాస్త్ర సిద్ధాంతము. ఈ మధ్యమావాక్కుకు మూలము పశ్యంతీవాక్కు. అది యోగులకు మాత్రమే విషయమగును. మనకు తెలియబడదు. యోగులు ఆ పశ్యంతీవాక్కునందు కూడా ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగమును, సంహితాకార్యములను చేయుచున్నారు. ఆ పశ్యంతీవాక్కుకు కూడా మూలము పరావాక్కు. ఆ వాక్కు వ్యాకరణ విషయము కాదు. కేవల నిర్గుణ పరబ్రహ్మస్వరూపము. పరావాక్కు యొక్క వివర్తమే సమస్త ప్రపంచము.

ఈ స్ఫోట వర్ణస్ఫోట, పదస్ఫోట, వాక్యస్ఫోట, వర్ణజాతిస్ఫోట, పదజాతిస్ఫోట, వాక్యజాతి స్ఫోట, అఖండపదస్ఫోట, అఖండవాక్య స్ఫోటయని ఎనిమిది విధములుగా శాస్త్రమందు చెప్పబడినది. వీటిలో అఖండవాక్యస్ఫోటయే పరమసిద్ధాంతముగా చెప్పబడినది. సమస్తవాక్యము అఖండమే కాని అందు పదములు లేవు. అట్టి అఖండవాక్యస్ఫోట చేతనే అర్థబోధకలుగునని వైయాకరణ సిద్ధాంతము.

Section - 2

5

వ్యాకరణాధ్యయన ప్రయోజన విచారః

చి. సత్యనారాయణ శాస్త్రి, అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్,
శ్రీశంకరాచార్య సంస్కృత విశ్వవిద్యాలయము, కాలడి, కేరళ.
(Sree Sankaracharya University of Sanskrit, Kalady, Kerala)

అస్మాకం భారత భూమౌ ధర్మార్థ కామమోక్షాఖ్యాః చత్వారః పురుషార్థాఃసుప్రసిద్ధాః। సర్వైరపి తేషాం సంపాదనాయ ప్రయత్నః కర్తవ్యః ఇత్యపి సుప్రసిద్ధమేవ। తత్ర చతుర్విధేషు పురుషార్థేషు ఆదిమఃధర్మః అత్యన్తం ప్రధానభూతః। తస్య చ మూలం వేదః। తదేవోచ్యతే స్మృతికారైః –

వేదోఽఖిలో ధర్మ మూలం స్మృతిశీలే చ తద్విదామ్
ఆచారశ్చైవ సాధూనామాత్మనస్తుష్టిరేవ చ॥ (మను 2/6)

అస్యాయమర్థః:– ధర్మమూలమ్ ఇత్యస్య ధర్మస్య ప్రమాణమిత్యర్థః। అఖిలః ఇత్యస్య సమస్తాః ఇత్యర్థః। వేదః ఇత్యస్య వేదాః ఇత్యర్థః। జాతౌ ఏకవచనమ్। ఏవఞ్చ చతుర్విధాః వేదాః ధర్మే ప్రమాణభూతాః ఇత్యర్థః। స్మృతిశీలే చ తద్విదామితి।తద్విదామ్ :–

వేదార్థ జ్ఞానవతామ్ స్మృతిః ధర్మశాస్త్రేతిహాస పురాణాదీని, శీలఞ్చ ఆత్మగుణసమ్పత్ చ ధర్మస్య మూలమిత్యర్థః। తదేవోచ్యతే :–

తత్తు కర్మ తథా కుర్యాతయేన శ్లాఘ్యేన సంసది।
శీలం సమసేనైత త్తే కథితం కురనందన। ఇతి
ఏవం వేదవిదామాచారోఽపి ధర్మేప్రమాణం।

ఆచారో నామ ధర్మాధికార నిమిత్త శౌచాచమనాది క్రియావిశేషః సాధూనాం ధార్మికాణామాత్మనస్తుష్టిః మనసో రుచిః సాపి ధర్మమూలమ్। అన్యత్ సాధూనాం సంశయగ్రస్తేషు విషయేషు ధర్మత్వేన మానసః యో శోచతే సః ధర్మః ఇత్యర్థః। అన్యదత్యుచ్యతే :-

ధర్మః విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా

లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పన్తి

ధర్మేణ పాపమపనుదతి।

ధర్మే సర్వంప్రతిష్ఠితిం। తస్మాద్ధర్మం పరమం వదన్తి॥ ఇతి॥(యజుః)

అస్యమన్త్రస్యా2యమాశయః :-

ధర్మః ప్రతిష్ఠా, లోకేధర్మిష్ఠమతిశయేన ధర్మానుష్ఠా2రం ప్రజాః ధర్మ పాప్యర్థమధర్మ నిరాకరణర్థశ్చ ఉపసర్పన్తి ప్రాప్నువన్తి ధర్మేణ పాపమ్ అపనుదతి, పాపం నాశయతి, ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ తస్మాత్ ధర్మంపరమం వదిన్తి। ఇతి ఉపనిషత్ అత్ర ప్రమాణత్వేన మనుకారికాః అపి సూచ్యన్తే।

"ధర్మం శనైః సఞ్చనుయాద్వల్మీకమివపున్తికాః

పరలోకసహాయార్థం సర్వభూతాన్యపీడయన్

నాముత్ర హి సహాయార్థం పితామాతాచ తిష్ఠతః

న పుత్ర దారాః న జ్ఞాతః ధర్మస్తిష్ఠతి కేవలః

మృతం శరీరము చ్ఛిష్టం కాష్ఠలోష్ఠసమం క్షితౌ

విముఖాః బాంధవాః యాంతిధర్మస్థమనుగచ్ఛతి

తస్మాద్ధర్మం సహాయార్థం నిత్యం సఞ్చినుయాత్శనైః

ధర్మేణ హి సహాయేన తమస్తరతి దుస్తరం

ధర్మప్రధానం పురుషం తపసావీతకల్మషమ్

పరలోకం నయత్యాశు భాస్వంతం రవే శరీరశిశామ్॥

శృతిస్మృత్యుదితం కుర్యాన్ని బద్ధః సర్వేషు కర్మసు

ధర్మమూలం నిషేవేత। సదాచారమత న్ద్రితః ॥

ఏవఞ్చ ఏతావతా సాక్షాత్.....

పరం పరయా వా ధర్మ మూలం వేదః ఇత్యవగతం।

ఏతాదృశం ధర్మజ్ఞానాయ వేదజ్ఞాన మావశ్యకం ।

తదర్థంచ వేదో ధ్యేతవ్యయః । కేవలేన వేదాధ్యయ నేన ధర్మధ్యానం న సిద్ధయతి, తదేవోక్తం -

"బ్రాహ్మణేన నిష్కారణో ధర్మః షడంగో వేదో2ధ్యయోజ్ఞేయశ్చ!" ఇతి।

అర్థాత్ షడంగసహితః వేద్యాధయనమేవ ధర్మజ్ఞానార్థం విహితం భవతి। షడంగానిచ ఏవం:

"శిక్షా వ్యాకరణం ఛందో నిరుక్తం జ్యోతిషం

తథా కల్పధౌతి షడంగాని వేదస్యాహుర్ మనీషిణః॥ ఇతి।

తేష్వపి షడంగేషు ముఖం వ్యాకరణం ప్రోక్తమితి।

రీత్యా వ్యాకరణస్య ముఖ్యం స్థానం కల్పితం।

అర్థాత్ వేదార్థజ్ఞానే వ్యాకరణరూపంచ

ప్రాధాన్యం భజతే। తదేవోచ్యతే మహాభారతే

వ్యాకరణాధ్యాయనం ప్రయోజన ప్రస్థానే

"రక్షోహాగమ లఘ్వసన్దేహ ప్రయోజనం"। ఇతి॥

రక్షోహా గములధ్యన్దేహాః ప్రయోజనమ్

వ్యాకరణాధ్యయనస్య ప్రథమం ప్రయోజనమ్ భవతి రక్షా।

వేదానం రక్షార్థం వ్యాకరణమధ్యేయం। యతః లోకే అదృష్టంలోపాది వేదే దృష్ట్వా వైయాకరణః భ్రామ్యేత్। లోపాగమ వర్ణవికార జ్ఞేన వైయాకణేనైవ వేదాః పరిపాలయితుం శక్యంతే।

తత్రలోపస్యోదాహరణంభవతిఆత్మన దేవేశ్చితి।

ఆత్మన్ శబ్దస్య ఆదెహోఆకారస్య" మంత్రేష్వాఙ్యాదేశాత్మనః" ఇతి సూత్రేణ లోపాత్మనా ఇతి రూపమ్। అవైయాకరణస్తు తత్ర ఆత్మనా ఇత్యసాధురూపం కల్పయతి। లోపాగమయోరుదాహరణం భవతి దేవా అదుహ్యా: ఇతి।

అమ్యహ్యా ఇత్యస్య అదూహత ఇత్యర్థః। దుహ్ ధాతోఃలఙ రు ప్రత్యయే ఝుస్య అతాదేశ్ అడాగమే అదుహ్ అత ఇతి స్థితే" బహుళం భన్దసి" ఇతి

సూత్రేణ రుడాగామే” లోపస్త ఆత్మనేపదేషు” ఇతి సూత్రేణ వలోపే చ అదుహ్ర ఇతి రూపమ్। అవైయాకరణస్తు అత్ర అదుహత్ ఇతి కల్పయతి। అతః రక్షార్థమ్ వ్యాకరణమధ్యేయం।

ఊహార్థం వ్యాకరణాధ్యయనమాశ్యకం। ఊహోష్వల్వపి వేదౌ మంత్రాః సర్వే లింగైః సర్వాభిః విభా గ నిగదితౌః। తేషాం ఊహాకర్తవ్యః। ఊణా నామ ప్రకృతౌ అన్యధా దృష్టస్య వికృతావన్యతా కల్పనా। యస్మిన్ వ్యాగే ఇతి కర్యవ్యతోప్రదిష్టా వ్యాగాంతరేణో పజీవ్యతే సా ప్రకృతిః। యధా అగ్నయే త్వా జుష్టం నిర్వపామీతి। ‘యత్ర యాగే ప్రకృతితోంగాని గృహ్యంతే సా వికృతి। యధా శౌర్యం చరుం నిర్వపద్ బ్రహ్మవ చ్చసకామః ఇతి। అత్ర సూర్యాయ’ త్వ జుష్టం నిర్వపామి ఇతి ప్రకృతౌ మంత్రః శ్రూయతే తస్య వికృతౌ ఊహః కర్తవ్యః। కధమ్? అగ్నయే త్వా జుష్టం నిర్వపామితి। ఏతచ్చ అవైయాకరణేన కర్తుం న కృతే। అతః ఊహార్థమపి వ్యాకరణాధ్యయనం మావశ్యకం।

ఆగమః ష్వల్వపి బ్రాహ్మణేన దృష్టం ప్రయోజన మనుద్విష్యాపి నిష్కారణోధర్మః షడంగోవేదోద్యేయంః జ్ఞేయదేతి। కార్యతే అనుష్టాచ్యతే అనేనేతి వ్యుత్పన్యను సాస్మత్రస్మ వ్యాకరణశబ్దః ఫలవాచకః భవతి। అతః అత్ర నిష్కారణః ఇత్యస్య దృష్టకారణనిరపేక్షః ఇత్యర్ధః। అర్థాత్ షడంగవేదాధ్యయన తధర్థజ్ఞానరూపోయం ధర్మః నిత్యః। సంధ్యోపాసనాది వద్భవతి శరీరస్య హస్తపాదాదీన్యంగాని యధా ఉపకుర్యంతి తధా వేదార్థ జ్ఞానే వ్యాకరాణాదీని సాక్షాదుపకారకాశశి భవన్తి। తత్రాపి షట్ స్వస్వంగేషు వ్యాకరణ మేవ ప్రధానమంగం భవతి। “ముఖం వ్యాకరణం స్మృతం” ఇతి శిక్షోక్త్యా చ ముఖస్థానీయం ముఖ్యమంగత్వం వ్యాకరణ స్యైవ లభ్యతే। లాఘవమపి వ్యాకరణకాశోధ్యాయనస్య ప్రయోజనం। తధాహి బ్రాహ్మణీ నవశ్యం శబ్దాః యాః ఇతి వచనాత్ శబ్దాని జ్ఞానం బ్రాహ్మణానామత్యావత్యావశ్లోకమ్। యతః అధ్యాపనం బ్రాహ్మణస్యవృత్తిః। శిష్యాః అసాధూశబ్దజ్ఞంనోశిల్పన్తి। సాధుశబ్దజ్ఞానం చ వ్యాకరణం వినససంభవతి।

న సందేహ హః అసందేహ హః। అసందేహో2పివ్యాకరణా’ ధ్యయనస్య

ప్రయోజనం।

యజ్ఞాకాణ్డే మంత్రాః స్థూలపృషతీమాగ్ని వారుణీయ ఏవ పూర్వపదప్రకృతి స్వరం దృష్ట్వా బహుప్రీహిం సమాసం విజ్ఞాయ తదనుసారేణ తదర్ధ ప్రతీతయే అంతో దాత్తం తత్పదయుబ్భర్యేత్। శబ్ద జ్ఞానమేవ వస్తుతే ముఖ్యప్రయోజనమ్। తత్ప్రయోజనాన్యేవ రక్షాదయః, తేషాంచా వాన్తరా ప్రయోజనాని దృష్టః శబ్దః ఇత్యది భాగేన ప్రతిపాదితాని।

భర్తృహరిణా. ఆసన్నం బ్రహ్మణస్తశ్యతపసాముత్తమ్ తపన్తి, ప్రధమం ఛందోసామంగం, ప్రాహూరవ్యాకరణం బుధాః ఇతివచనేనే వేదరక్షారూపమూహారూపం చ వ్యాకరణ ప్రయోజన ముక్తమ్। తపసాముత్తమమ్ తపః ఇతి వచనేన బ్రాహ్మణేన నిష్కారణో ధర్మః షడంగో వేదో2ధ్యేయో జ్ఞాయధేథి ఆగమ రూపం ప్రయోజనమ్ ఉక్తమ్।

ఉత్తమాగమ్ స్మారయితుం తదుపపాదకం భావస్య స్మారణమేవ ప్రధమం ఛన్దసా మంగమితి వచనేన క్రియతే। తధా చ ప్రధానం చ షడంగేషు వ్యాకరణమ్। ప్రధానే చ కృతో యత్న ఫలవాన్ భవతీతి భావ్యమ్। “ముఖం వ్యాకరణం స్మృతం” ఇతి పాణినీయశిక్షాయాం అ వి వ్యాకరణ్య ముఖ్యత్వంప్రతిపాద్యతే।।

Section - 3

6

VEDANGA VYAKRARANA (VEDIC GRAMMAR): CONCEPT AND APPLICATIONS;

DR C L PRABHAKAR, clprabhakar@gmail.com

There are four Vedas grouped into the names Rig, Yajur, Sama and Atharva. The respective mantras of these Vedas have got the character that they could be distinguished and interpreted. Contexts and the kind of applications matter for interpretation. Further the phraseology of the mantras also matter to the attempt of interpretation. The mantras themselves contain at times the scope for analysis and provide the meaning of the expressions. The Vedas refer to the Prayers, sacrifice, chanting and singing and the protection-modes while the sacrificial performance (of Yagas and Yagnas). For any correct understanding, the knowledge of grammar, to whatever extent possible, is necessary. Vedic Grammar is distinct as compared to the grammar of the classical Sanskrit. Vyakarana sastra is perfect as is done by our erstwhile sastrakaras. .

In order to help interpretation of the Vedic texts, there are six Vedangas available. These are the members of the Veda Purusha. Vyakaranam is one of the six Vedangas. This is reckoned as the face of the Veda Purusha (Vedamantrarasi). It is eulogized that 'mukhamvyakaranamproktam'. It means looking at the Vyakarana, rather with the knowledge of the Vyakarana, the face or the look of the Veda mantras could be surmised. In English language, a proverb goes 'Face is the index of the Man'. This makes a lot of sense. Also there is another proverb: 'Man and fish smell quickly'. The Vyakarana jnana gives the quick grasp of the meaning conveyed by the mantra. Vyakarana and Nirukta remain common to all the four Vedas. But each Veda has separate Siksha, Chandas, Kalpa and

Jyotisha texts. Vedangas are mentioned at first in the Mundaka Upanishad (1.1.5). Later independent treatises in Sanskrit have come forth. Vedangas are essential subset of the 14 Vidyasthanas, the abode of the True Knowledge. Vedanga Vyakarana deals with the formulae to help the analysis and decomposition of words, word formations, and confirm the sentence structure leading to the mastery of the interpretational skills.

Anandavardhana, a famous poet, the author of Dhvanyaloka says; '*Vayakarana mulam sarva vidyanam*' meaning Vyakarana is at the root of Sastras and Vidyas. It emphasizes that without *vyakarana prajna* no Sastra or Vidya shines. Therefore, a simple or advanced knowledge of grammar is a prerequisite for the study of texts beginning from Veda. There are many advantages of the Vyakarana sastra and it is also called as the Sabdasastra because sabda (sound) is the form of the speech and writings. The very opening line of a mantra contains the suggestion '*bhadram karnebhih srunuyamadevah*' meaning sabda and ear have the connection. This is to signify that ear and the word are all around. They need no direction and that can be grasped in all respects. Likewise talking of the importance of sabda, Dandi another phonetician of 6th century A.D said: '*Ekah sabdah suprayuktah svarge lokekamadhuk bhavati*'. When a word, well employed, yields comfortable sense and provides a source for deriving the sense whatever is desired.

Also he says in his kavyadarsa a work on Poetics that

'idamandhamtamahkrustnamjayetabhuvanatrayam

yadisabdahvayamjyotihasamsaramnadipyate'.

He compared the word to the jyoti, the eternal light which if does not shine, the whole world would be in utter darkness. This being the case, the Sabda sastra is very important. Sabda sastra is another name of the Vyakarana sastra. The measure for the grammar is the sabda or the word only. Poet Kalidasa spoke about the sounds and their meaning. He recited in a prayer to God Shiva and Parvati thus '

Vagarthavivasampruktauvagarthapratipattaye!

jagatahpitarauvandeparvatiparamesvarau!!.

Here Kalidasa gives a clue that every sabda has sense and that they are together like Parvati and Paramesvara. Moreover it is said Panini, Katyayana, and Patanjali are the erstwhile grammarians who have set on the *sabda sastra parampara*. They mentioned many Vedic words in their grammatical interpretations. Also they mentioned names of the

grammarians who were their predecessors in the field of Vedic Grammar. These three grammarians extolled the eminence of their predecessors, offered praise and veneration. They offered them their salutations too thus:

Om namah Panini Katyayana Patanjalibhyahsabdavidya!

SampradayapravartakebhyoRushibhyomunibhyonamah.!!

In fact, the treatises on Vedanga Vyakarana begin from Panini. He is the scholar who started an era of Grammar studies. So when we study grammar of Veda, we distinguish words as related to the pre Paninian and post Paninian. Therefore in the lore of Sabda sastra, Panini Maharshi and his successors are really laudable. Today the Vedanga Vyakarana is a big subject in the curriculum of Grammar –studies. Equally eminent are Katyayana and Patanjali. It is basically said the Sabda sastra has been derived from Lord Nataraja , the great Shiva. It is indicated in the sloka

NrutyavasaneNatarajarajoninadadhakkamnavapancavaram!

Udhrutya………………………………. etadvimarsesivasutrajalam!!

Therefore the whole grammar is based on the Sivasutrajalam which are 14 in number. Here the Lord Siva is the Jnanamurti Dakshina Murthy.

Vyakarana is a concept of Veda and an important aspect of study of Veda too. Its procedure involved the method of analysis of the words and sentences in order to assess their meanings and importance. The same is seen in its definition:

vyakriyantevyutpatyantesabdahyattasmatvyakararanam.

Further it is said *'lakshyalakshanasastram'* meaning both lakshya and lakshanas are covered in the subject. We have references to the Vedic Grammar (subject) in the Brahmanas and Aranyakas and in Upanishads. But there is a special branch by name Pratisakhyas to every Veda which cover grammar of the words found in the Veda mantras of the Samhitas. The definition is that

sakhesakhebhavahvyakaranaviseshahpratisakhyah.

At this stage, the attempt to construe the method is taught. Later we have Panini Katyayana, Patanjali and many others have come into the scene of Grammar and touched the Vedic and classical words of the Sanskrit Language. Vedic grammar is different as compared to the classical grammar. To cover the scope of the Vedanga Vyakarana, we have many

works. Here we may mention Yaska's Nirukta, Nighantu, Panini Siksha and more. Vedic grammar is mentioned in Ramayana and later texts. Hanuman is said to be the best Vaiyakarana (vyakarana vidvan) whose knowledgeof vyakarana is acknowledged by Sri Rama himself. Undoubtedly Sri Rama was also a connoisseur of Grammar, great scholar. Sri Rama said:

krustnamvyakaranamproktamnakinmcitdapasabditam.

Apa sabda prayaoga and appearance of wrong usage (its darsana) is a sore to the eyes and mind of the scholars. If the grammar is perfect there is no difficulty with the language. Grammar covers many aspects, but in principle the items are Nama (nouns), Akyata, Upasarga and nipatas. Further the vakya covering subantas and so on.

The structure of grammar is well defined and perfect. It is a perfected Science. And so in Sanskrit grammar there is nothing to add now. The Sanskrit, name of the Language, moreover, means a bhasha (spoken Language) and a perfected language. The dhatus which are verbs in the sentences have roots and the nouns have the stems and case terminations. If these are well familiarized, the text would be accessible for right pronunciation and interpretation.

Vedic Interpretation is the goal of the study of the Vedanga Vyakarana. The Veda mantras are resourceful covering all-round knowledge. The words and expression of the Samhita mantras are tenable for the interpretation depending upon the vyutpatti and pratibha of the scholar who ventures to make the vedartha praksasa. When Jyotisha is likened to eyes, the vyakarana is the face. The Vedanga Chandas is the feet. The movement and coverage is provided by the chandas. All these put together add for the mobility and utility of the Veda mantras. The sweetness of the mantra is well enjoyed when the sense of grammar involved in it, is followed.

There are many advantages of the study of Vedanga Vyakarana. It mainly helps the interpretation which includes to get know of the meaning, significance, employment and the style and fashioning done by the Veda Rishis spontaneously in the mantra-structures as they are revealed to them. Mantra has mantrakruts and mantra patis who became custodians of the Veda mantras. They got their mantras through yoga and hard penance (tapasaiyaeran).The Vedic scholars are known as viprah and vipascitah who contribute to the interpretational need of the Veda mantras. Those

who are adept in the theory and practice of the Veda suktas are known as srotriyas who enjoy constant grace of the Veda purusha.

Vedanga Vyakarana with its knowledge is imminent for understanding the meaning of the Veda mantras. It is wrong to say that there is no grace, effect and validity of the mantras. There is hardly any truth to say that Veda mantras have no meaning ('nirarthakahmantrah)'. It follows from the statement of Yaska; 'arthajna it sakalambhadramasnute', that anyone who knows the meaning of the words of the Vedic expressions would get all happiness and desire fulfillment (bhadramasnute).

After the advent of the European scholars starting to study the Vedic Grammar, there came up special treatises written on Vedic Grammar exclusively besides the Sanskrit sources. Prof Macdonell has written a substantial treatise on Vedic grammar. When Prof Macdonell prepared Vedic Reader, he covered the grammar points that occurred in the Vedic mantras to help the sense of Vedic grammar for the beginners. This mode is the practice already introduced by the various commentators of Veda like Sayana , Skandasvami, Mahdhava, Mahidhara, Uvvata, and such many others.

The style of the Veda mantras is rather exclusive. The upasarga and the kriyapada are not at one place certain Vedic expressions. The order of the word is different. For example, in the expressions: '*nihotasatsubarhishi',:' ..Jyeshtharajambrahmanam': a nasrunvanutibhihssidasadhanam,:'Visvani deva savitarduritanikparasuva*', we come across the role of Vedic Grammar. Here the verb and the upasargas are fully not at one place. In other case: 'pranaayugumshitarishat'. Here 'pra' and 'tarishat' are split and when joined it is read as pratarishat. In many respects the Vedic grammar has its own distinction. Therefore, a special insight is needed to understand the meaning of the expressions of the Vedas.

The studies of Vedanga Vyakarana are highly needed at these contemporary days so that the various shades and suggestions from the Veda mantras could be explored with right perspective and significance. In the trend of recent times there is quest to locate the sastric (scientific) sense. It would be also to find data for the contemporary sciences. In this pursuit the knowledge of Vedanga Vyakarana is useful. In fact a great grammarian Varararuci has identified sabda with Brahma and proposed *sabda brahma vada*.

Om tat sat.

8

Types of Vyakarana

Though the Panini System of Vyakarana is the most prevalent as the authority for classical Sanskrit, we learn from Panini himself that there were many systems of Vyakarana before him. In the Valmiki Ramayana, Hanuman has been described as a scholar in nine systems of Sanskrit Grammar. Sri Madhvacharya also quotes from Maha Vyakarana which is supposed to be the oldest system of Vyakarana. Many such valuable works have been lost over time.

E.g. In his work Sri Mahabharata tatparya Nirnaya Sundara Kanda, Madhvacharya uses the form Avaihi which is according to Maha Vyakarana. But according to Paninian Grammar, the form is supposed to be Avehi.

Vyakarana has been classified into two types:
Maha Vyakarana and other older Vyakaranas and Panini Vyakarana

(Ref: Extract from web site lessons of Uttardhi Matha of Karnataka)

9

Panini the greatest Grammarian

Panini is described in the history as the greatest grammarian of ancient India. His work on the Sanskrit language has up to the present day remained the standard of Sanskrit grammar. His qualities are so great, that Panini was ranked among the Rishis, or inspired seers, and at a later period of Sanskrit literature, was supposed to have received the fundamental rules of his work from the Lord Shiva himself. There is a little knowledge of the personal history of Panini. It is only known that he was a native of the village Salatura. Salatura was situated north-west of Attock, on the Indus. Thus his surname is Salaturiya. Dakshi was Panini‘s mother and thus from his mother‘s side he must have been a descendant of the celebrated family of Daksha. In a story book, the Kathasaritsagara which signifies the ocean for the rivers of tales gives, indeed, some circumstantial account of the life and death of Panini. The narrative of this book is very absurd, and the work itself is of a modern date. It was written in Cashmere, at the commencement of the twelfth century that no credit whatever can be attached to the facts related by it, or to the inferences which modem scholars have drawn from them. According to the research is probable that Panini lived before Sakyamuni. Sakyamuni was the founder of the Buddhist religion, whose death took place about 543 B.C., but that a more definite date of the great grammarian has but little chance of ascertainment in the actual condition of Sanskrit philosophy. Panini‘s grammar consists of eight Adhyayas, or books. Each book comprised of four Padas, or chapters, and each chapter a number of Sutras or aphoristically rules. The latter amount in the whole to 3996; but three, perhaps four, of them did not originally belong to the work of Panini. The arrangement of these

rules differ completely from what a European would expect in a grammatical work, for it is based on the principle of tracing linguistic phenomena, and not concerned in the classification of the linguistic material as to the so-called parts of speech. A chapter, for instance, treating of prolongation of vowels, will deal with such a fact whenever it occurs, be it in the formation of bases, or in conjugation, declension, composition and many more. The rules of conjugation and declension are, for the reason, not to be met with in same chapter or in the same order in which European grammars would teach them; nor would any single book or chapter, however apparently more systematically arranged. In a universal way, Panini‘s work may thus be called a natural history of the Sanskrit language, in the sense that it has the strict tendency of giving an accurate description of facts, instead of making such a description subservient to the theories according to which the linguistic material is usually distributed by European grammarians. As the method of Panini requires in a student the power of combining many rules scattered all over the work, and of combining, also, many inferences to be drawn from these rules, it exercises, moreover, on the mind of the student an effect analogous to that which is supposed to be the peculiar advantage of the study of mathematics. Katyayana disapproved the grammatical rules of Panini. Many authors commented the rules of Panini. The best existing commentary on them is that called the Kasikavritti, by Vamana Jayaditya, which follows these rules in their original order. At a later stage attempts were made to arrange the rules of Panini in a manner which approaches more to the European method; the chief work of this category is the Siddhanta Kaumuti, by Bhattojidikshita. Panini mentions, in his Sutras, several grammarians who preceded him, amongst others, Sakatayana. At present therefore, Panini‘s work still remains the oldest existing grammatical work of India, and probably of the human race. Panini‘s use of metarules, transformations, and recursion together make his grammar as rigorous as a modern Turing machine. Panini‘s grammar can be considered to be the world‘s first formal system. To design his grammar, Panini used the method of ‘auxiliary symbols‘, in which new affixes are designated to mark syntactic classes and the control of grammatical derivations. This technique was rediscovered by the logician Emil Post and is now a standard method in the design of computer programming languages.

10

Ganaka Astadhyayi

(Based on the website on this theme .)

Courtesy: His Holiness **Dr Shivamurthy Swamiji** of Sri Taralabalu Jagadguru Brihanmath, Sirigere (Karnataka).

Ganakastadhyayi is a Software Programme developed by His Holiness Dr. Shiva Murthy Swamijiji of Taralabalu Mutt in Siriguri in Karnataka. The download of this is free.

Ganakastadhyayi *(Windows version)* –is a unique software on Sanskrit grammar based on the Sutras of **Panini**. The software, **Ganakashtadhyayi**, derives its name from the original treatise namely, **Ashtadhyayi** . 'Ganaka' means computer and 'Ganakashtadhyayi', therefore, means computer software on Ashtadhyayi.

Ashtadhyayi is a well known treatise on Sanskrit grammar written by the great sage, **Panini**, who lived as early as 5th century BC. The original work comprises about 4,000 Sutras *(each Sutra not exceeding the length of a normal sentence and many Sutras are even shorter than a phrase or a word)* and is known for its brevity and for its scientific exposition of the science of language. It explains the entire Sanskrit grammar in a very scientific manner and is unparalleled in the history of books on grammar available in any language.

This unique software on Sanskrit Grammar is carefully developed for the use of Sanskrit students and for scholars as well, by no other

person than a religious head namely, His Holiness **Dr Shivamurthy Swamiji** of Sri Taralabalu Jagadguru Brihanmath, Sirigere (Karnataka). The Swamiji did his doctoral studies in Sanskrit at the Banaras Hindu University and later pursued his post-doctoral studies at the Indologisches Institute of the University of Vienna (Austria).

The Swamiji was the Honourary President of the Organizing Committee of the 10th World Sanskrit Conference held at Taralabalu Kendra in Bangalore in the year 1997. The Swamiji is a happy blending of both traditional knowledge and modern science, and has put in a lot of efforts in making this software more useful to students as well as scholars of Sanskrit grammar. It is menu driven and is very user friendly. Any person with a little knowledge of operating the computer can run the programme. The present version is having the following features:

- All the Sutras of Panini are given in Roman script using standard diacritical marks (Complete)
- Pada-Patha: Splitting the words as per Sandhis in the Sutras for easy comprehension (Incomplete)
- Anuvrittis: Words brought forward from the previous Sutras.
- Vrittis on the Sutras as found in the Siddhanta Kaumudi and Laghu Siddhanta-Kaumudi (Incomplete).
- Sutras can be sorted either in the order of Ashtadhyayi or Siddhanta Kaumudi or Laghu Siddhanta-Kaumudi.
- French translation of the Sutras by Prof Renou is given (Complete).
- Provision for English Translation and Explanation is made (Incomplete).
- The traditional Sanskrit dictionary, Amara Kosha, is incorporated (Complete but unedited).

- Dhatupatha with meanings in English and Hindi (Incomplete)
- Ganapatha (Complete)
- Shabdarupa: Declension of nouns.
- Rupasiddhi: Step by Step analysis of Panini’s Sutras applied for getting different forms of nominal stems.
- Dhaturupa (Incomplete).
- Display both in Devanagari and Roman scripts
- Printing facility for Sutras, Padapatha, Anuvrittis, Kaumudi, French translation etc.

Acknowledgements: The fonts “Taralabalu Roman 10” used in this software are developed by the Swamiji based on the fonts “Times_CSX” kindly provided by Dr John Smith of Cambridge. Proper documentation will be done in the regular version of the software.

Any comments/suggestions for the improvement of the software are most welcome. Please send your personal comments/ suggestions to:

Email: swamiji@taralabalu.org

Vedavyasa Bharati Trust gratefully acknowledges and places on record this highly useful source of information as found in the web.

Section - 4

11

ARUNA PRASNA; ITS CONTENT AND MAHAT

DR C L PRABHAKAR

surya atma jagatah tasthushasca
(Sun is the soul for the mobile and immobile beings)

In the division of Vedic literature, Aranyakas form an important stage of Vedic knonwlege where philosophical thoughts have started in a focused manner. They are precursors of the Upanishadic literature. Therefore vedajnas club the name in dvandva form as Aranyakas and Upanishads. Upanishads form the core of the Vedantic Thought. Rigveda has Aranyaka treatises. Likewise Yajurveda

Aruna Prasna is the first section of the Taittiriya Aranyaka belonging to KrishnaYajurveda. Actually there are five more divisions in the text and each of these is significant contribution for the enhancement of knowledge. Arunaprasana contains 32 passages (anuvakas) in Vedic prose, easy to comprehend but difficult to interpret. There are commentaries on this. Bhattabhaskara is one of the good commentators on this. Yet the meaning of the passages of this text remains to be explored. It is in-exhaustive.

The subject matter refers to the deity Aruna, the Surya Bhagavan himself. Aruna is the form of the globe of Sun appearing right in the morning before actual suryodaya More over it is derived from the ways’ arushah yada asya sa arunah’ meaning pleasant free from anger, jealous etc.. His powers (mahat), locations, functions and relations with other

deities, seasons and Nature etc., are well indicated in the format of the text. There is discussion on Water, the clouds, the seasons, the factors of rain, the number of Suns .The description of Kasypa Bhrahma and his wife Aditi, the mother of the suns They are described to be the parents of Suns('kasyapaduditah suryah).The purpose of their birth and rise is to release all devotees from sins always(papaanirghnanti sarvada). Not only that, the Suns would relieve devotees from hells existent in all directions. There is the mention of certain important Vedic Seers who are the upasakas of this Great Lord the Sun and their findings which are quite reasonable and scientific. The mythical mountains like Meru, Mujavat etc. are also mentioned as they formed the residence of the Great Kasyapa Prajapati. It was hinted that one can aspire to go to the mountain where kasyapa lived. If we reverse kasyapa it would read pasyaka meaning a seer in all respects.

Aditi gave birth to eight Suryas. She gave away one sun to Mrutyu and he came to be known as' Martanda'.Martanda helps the god of death in giving finish to the lives of people born. It is mentioned that the Sun is the giver of life to people on land and with drawer of life from them too every day and every time. He is the cause for the day and Night. All this mythology is to describe the formulation and procedural description of the Agniketuka Agni cayana which is to be observed by a sacrificer (yajamana) who retires to Forest as vanaprastha, This text is called Aranyaka, a forest treatise, while the rites and details to be followed in the forest (aranye bhavah aranyakas). Rather the Aranyakas of Veda are styled to be the procedures referring to the philosophical content of his journey of life

Among the portions of Aranyakas, this Aranyaka has acquired vulnerable place in the Vedic Tradition. This Religious Tradition tends to religious merit .It qualifies for the attainment of higher lokas and extreme personal merit and spirituality. It is so. A follower would turn to be definitely a punyavan (tapasvi Punyo bhavati). Aditya is described as 'punyasya vatsah', the child of virtue which is Brilliance in true sense. This punya would enable one to grow wise and acquire merit and thus get away from the pathways leading to Narakas, A suryaupasaka is sure to outwit the sin and grow pure and meritorious. It is to reap the subsequent benefits. It is ensured that the suryanamaskara and aradhana shall redeem one from sins. Varuna is the sun appearing in the evening. He is described

as the remover of sins ('varuno'pa aghamarshanah'). So Aruna and varuna are the composite deities who guard beings during day and night

II

The **application of** this portion of text ensures many reliefs and advantages. There are many awards and rewards owing to the anushthana of this. This portion could be employed for **the recitation (parayana**), as prayer passages for doing **prostrations (namaskars**) to the choicest deity Sri SuryaBhagavan, It is popular in the Tradition that the Sun god is fond of receiving salutes ('namaskara priyo bhanuh)'.The whole text is made into sacrificial formulas for performing the Aruna homa, Arunaketukaagni cayana, Agniupasthana, where the oblations like ghee, payasa(sweet menu)well-liked by the Lord. etc., are suggested as homa dravyas. Individually for some personal benefits and fulfillment of certain specific desires, relevant passages are kept for **japa(repetition**) with some vidhi and so on. For example, the passage 'punar mame tvindriyam.' is recited for begetting children (santanaprapti).From an academic view, it is a source for knowing the cosmogony, cosmology, mythology and the flora and fauna. And so on.It is said Sun has liking for soft items of food as naivedya since he has no teeth while his car driver has no thighs (anuruhah). This is a belief in the Vedic Tradition.These are all reckoned as devarahasyas and we cannot get answers to these.

The **phalasruti** is indicated in the text itself and that is really marvelous. Basically the Veda- parayana itself is all beneficial (sarvarthadayakah), but still one is fond of details of the' artha' targeted in general and in principle. It is a part of svadhyaya dharma. When a religious adaptation is done in one way or the other, the following benefits are promised. In fact the phalasruti is more pertinent for the choice of the kind, text and deity sothat there will be purpose and object fulfillment. In this strain the following mantras are worth our attention .Owing to the parayana of this text we get the chance of getting children, prosperity for the children (prajaya hi purnah purushah). Sins of various nature are removed, one can get away from the chance of going to hells, the dark and painful lokas .According to our mythology, the seasons work in their order giving rise for the other in a systematic time,

Rains come enough at the proper times. Then the food, cattle and people etc can have happiness owing to it. Earth is showered with enough heat, rain and such, so that it would be a worth a place for continued

living. Earth's importance is stressed. Earth provides benefits in number of ways (sahasravrudiyam bhumih). The lands become fertile owing to the prayers to the sun god. It would be possible to go to Maha Meru Mountain where the father of the suns dwells. This hope is the precursor for thinking to go to regions other than earth planet. The family life, friendship between the married couple and amity in their cooperative activity etc. would be promoted owing to the grace of the Aditya. Actually there are eight suns and only one sun is visible reining the land while others are invisible. The others join tocause the seasonal changes according as the timings of the seasons in a year (samvatsara).There will be abundant water and subsequent benefits for the people living on land. In the sky there would not be water after the rainy season (varsharutu) since all the water is sent for the use of men on Bhu loka (durbhiskama devalokeshu manunamdudakam gruhe), The Sun called Martanda who stays on the horizon would take care of the lives of the beings on earth giving them the due shares of fortunes according to their punya and papas. This vedic text vouches that the world is for the shares of merit and sin for all beings (lokam ca punya papanam).This Aruna prasna contains mention of several Agnis, but a theory is advanced that all the fires are the same and they give same effect oriented by the need and purpose. However it is suggested in the veda that Aditya is all the Agni in the World (Adityah sarvohyagnih pruthivyam). Agni removes the different kinds of sins committed by women married and not married.It is interesting to note that women are encouraged to learn Veda. It is said if women learn veda they would be recognized as men only.

III

Sun is important and all beneficiary to all. So a form of worship to him could be a just reading (parayana) of this text. It would yield many benefits. It is like full health of the body covering the internal and external parts of the body. All skin, heart, lung problems would be cured owing to the upasana of Sri Adityadevata, the Aruna at all times. The text itself says the kind of illness and patients withit can worship for relief('vrustikamah cinvita, amayaa cinvita, abhicaraggum cinvita' etc, It means one who is desirous of Rain, name, fame, brilliance health and svarga etc ,could adopt to this this mode of rveneration to Aditya(suryastuti-parayana).. In nutshell, it should be said that a religious and spiritual

application of this text results into freedom from difficulty .It promotes the attainment of desired purposes. It is for cure and healing too. It helps amity for family life, friendship between the wife and husband and to get progeny. Prosperity is ensured throughout to the upasaka.

Rathasaptami is the day in Magha month(February) in the Hindu calendar. It is the time of the uttarayana journey of the Sun. The Lord Sun starts his journey towards the northern direction .He gallops to increase in his energies and gather water and give water to the lands in multiples. The cosmic cycles do generate the life processes and journey well schemed and protected. It is indeed a lucrative deal when studies are conducted on this text both from scientific and spiritual points of View. This is the part of Vedic Wisdom to make human life on earth worth the existence

.The Veda adhyayana Kendra, Bangalore is publishing the Aruna Prasna with text and Explanations in English and it would be released soon.

The Aranyakas like Aiteraya Aranyaka, Bruhadaranyaka texts of other vedas would also add to our stock of knowledge relating to [philosophical and Spiritual Literature.

Suryaya'mita tejase namah(.Salutations to Surya the illimitable Energy and Light)

*****

Annexure :

International Institute of Vedic Sciences

I. I. V. S.

26, February, 2010

Address: Vedavyasa Bharati Trust,

No.5, MHBCS Colony, 20th Main, Stage 1, Phase 1, BTM Layout,

Bangalore 560 029.

Mission Statement

- **To establish an Ashram as a spiritual center for *Sadhakas* (Spiritual Aspirants) and the holy persons in the name of the Sadguru,**
- **To establish an International Institute of Vedic Sciences, to impart Vedic Knowledge and in course of time to transform the Institute into to a Deemed University and at a still later stage to make it University of Vedic Sciences in future.**

The Institute which can function as International Institute of Vedic Sciences (in these preliminary stages) will have many components broadly under the following categories :

a) Academic activities containing

1. Teaching of Vedic Sciences and awarding degrees, diploma certificates etc, conducting courses, summer camps and teacher training camps
2. Research works either direct registrations or by affiliation with various other recognized universities for conducting and awarding PhDs, for publication of research material under various subjects prominently and Vedic sciences and ancient Vedic literature and on Indian culture
3. To conduct conferences, seminars, educational tours
4. To Impart Training into such subjects which are of interest to this Institute to interested people in short courses
5. To train teachers, to teach and take it to the public such subjects
6. To publish books, periodicals, newsletters, literature etc
7. To establish a library and reading rooms and spread such similar ones in the networked manner all over the country and in a few selected locations abroad including the concept of e-library format

b) Establishment of a Medicinal plant Farm (MPF) on a large scale

1. To grow and cultivate such plants
2. To research into the efficacy for medicinal purposes
3. To use such outcome of research for the welfare of humanity
4. To establish a laboratory, to conduct such research
5. To interact and seek affiliation with national and international level Laboratories which are organized, provide testing reports, to conduct clinical trails, to encourage by association of research talents
6. To work to apply for patents, patent registrations in India and abroad so that they can be protected, misuse can be avoided, ancient Indian knowledge can be spread all over the world for the medicinal plants
7. To work into Ayurvedic sciences which is one of the Vedic Sciences of great importance
8. To have a nursery, to supply such plants either free or at cost price to interested parties, members, schools, colleges on a modular basis. In which module contains a number of specified plants to grow, this amounts to the spread of the knowledge and popularization of the plant species, to make kitchen gardens of medicinal plants just as there are kitchen gardens of vegetables, fruits and flowers

c) Establishment of a School

1. On the basis of 'National Education' propagated by Sri. Aurobindo from Pondicherry and Pujya Sri Guruji Dr. Vedavyas IAS, Ph.D., D.Litt.
2. To have a residential component and to include some of the students to be permitted for day scholars
3. Vocational training as a major thrust
4. A spiritual orientation from the very early age to contribute to individuals' evolution and thereby subsequently to the world peace and harmony
5. To make those students going out as ***'Bundles of Positivity'***

d) Establishment of a Goshala

1. To rear a house pf Cows
2. To have a part of the farm for grass as fodder for cows
3. To use cow urine for medicinal purpose and cow dung as manure

e) Establishment of an 'Elders Hostel'

1. To accommodate elders to stay in sufficient numbers
2. To use their skills effectively for institution and the community
3. To provide care for them and help develop spiritual practices and progress in Sadhana, by creating an Ashram like environment

f) A Spiritual 'Resort of sorts'

1. As a spiritual resort it can be a mixed bag of facilities, amenities and comforts - a cultural bed for planting spiritual seeds and growing into a spiritual nursery/garden
2. To provide basic amenities for visitors, members families, life members of patrons and their relations, families and friends
3. To be consistent with defined code of conduct and norms for a spiritual environment
4. To provide guest house of national/international standards (devoid of luxurious but pleasant and decent spiritual/human comforts)
5. Using skills, capabilities, help from such visitors to the institution

g) A spiritual ashram

1. An ashram is a holy place, generally consisting of
2. A prayer hall
3. Shrine (temple), meditation place, place of Rituals, Homas, Japa, Parayana, Pravachana (Spiritual Discourse) or any one of the established forms of Tapasya and Sadhana
4. Nitya Annadana – feeding people with food with modest facilities

h) A central mess – For food

1. A strict vegetarian diet for all the inmates and visitors
2. Modern amenities for cooking and dining facilities
3. A store to preserve the food material for a month at a time or for longer periods for specific items
4. To care for nutritious content
5. Avoidance of wastage of food as it needs to be considered as Prasad

In addition to the above there are amenities to be built for:

i) Travel desks for tours and transport facilities

j) Administrative block for organizing all these activities in orderly specified manner

k) In terms of cleanliness of campus - cleaning, water supply and uninterrupted electricity

l) Medical facilities

m) Accommodation for all the above functions and activities. Administrative blocks, academic blocks, departmental buildings, interconnecting roads, planted avenues, hostels, major guest houses, working staff quarters, visitors accommodation , communications and information facilities and similar as needed

THE AMBIENCE OF RISHI VATIKA

Rishi Vatika our place for International Institute of Vedic Sciences is surrounded by graceful lush green hills on all sides. The famous hill resort of Horsley hills is in the north east direction. As you move towards east the sun rises above the hill range of medium size hills. The top of the hillocks is bedecked with tall trees of dense reserved forests. As one turns further towards the south east, the hillocks slope down rather steeply to show us the presence of Rishi valley school which is only 3 kms from NH 205. As we turn further, true South a vast expanse of central reserve forest confronts us as one is required to trek on the intricate uneven foot paths in the dense forests spread between Rishi Vatika, our place and Mettupalli.

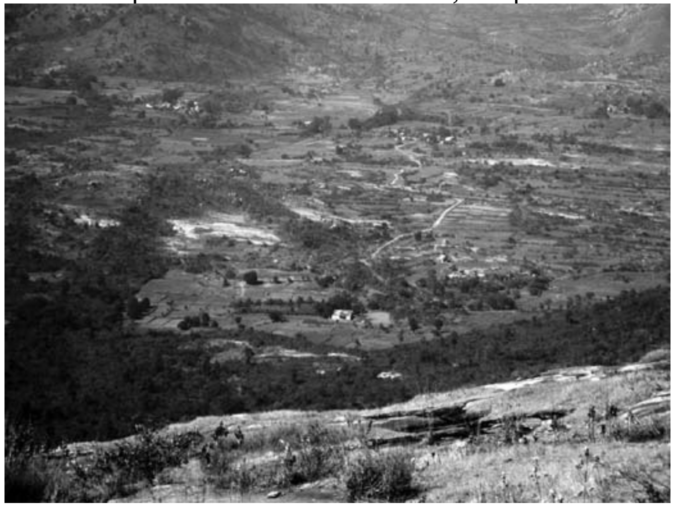

Over view photo of Rishi Vatika

Beyond Mettupalli, there is good access to Bangalore Madanapalli highway. As we turn further we face the south west and here in the background we find the majestic near triangular green hillock called

Munula Konda in Rishi Vatika resemblng ' Arunachala Hill' in Tiruvannamalai.

'*Munula konda*' meaning the aboard of *Munis* or Seers or Rishis. It is firmly believed for centuries that this is the abode of '*Tapasvis*' who dedicate their lives for countless years in doing penances or *Tapasya* for the welfare of humanity and the worlds. Strikingly this 'Munula konda' is only 2.0 kms distance away as the crow flies. This has got a striking and unmistakable resemblance to the world famous and holy Arunachala hill in Thiruvannamalai at the foot of which is Shri Ramana Ashram is located.

We now move to the West and there are high rise mountains among which the fort of B. Kothakota, associated with the subordinate kings of the famous Vijayanagar Empire, is located. The North West is evenly covered by a good no. of hillocks. The true north has two hillocks, exactly midway of these two; we take entry to Rishi Vatika from the northern side from the Village Nayanibavi. So we are surrounded, all around, by hills and hillocks while their slopes are embedded with lush green forests forming a part of the Reserved Forests.

In June-July-August quarter the rains visit this area providing lyrical quality to our location. The hill ranges are visited by rain bearing clouds which with their visit turn the entire region into a misty hill range. The tree lines on the fringes of the hills provide glittering bunch of rays to be seen at sunrise and sunset. Beyond the *Munula konda* (also called in abbreviation "*Mukkonda'*) there are 3 lakes stretching between two ranges of hillocks all of which constitute the eastern ghats of peninsular India.

Almost the western fringe of it one can see the two pinnacles of Kaivaram hillock of Narayana Ashram and the temple hillock of Chintamani town area as we look towards the west.

The grey and dark clouds sweep the area and provide enthusiastic growth to the foliage and life gets renewed and there is air of rejoice as one drenches in the rain. Even before the onset of monsoon one can notice that a pleasant shower visits every evening between 4p.m and 5p.m as if to say Hello to our Rishi Vatika activities. The earth gets soaked and emits a pleasant fragrance of the clay which keeps our thoughts to be earthly in us who otherwise would tend to be unearthly and celestial in such surcharged divine exuberance.

Heavenly thoughts, holy ideas, spiritual tendencies, holistic approaches, affectionate feelings — all together make one feel that this is a place for us to live, to grow and to associate with to become a part of the Eternity.

Rishi Vatika Spiritual Resort

Introduction:

A spiritual resort is an ideal place for you/your parents and relatives and friends to take a break out of the daily chores and to simply relax.

Where is it located ?:

Very near to Horsley Hills, in around 50 Acres of Land as at present and to expand to about 100 acres, with natural beauty and serenity.

Horsely Hill Resort on the Northern front as seen from Rishi Vatika Ashram Location